

ב"ה

המדריך
לחג
הסוכות
הלכות ומנהגי חב"ד

חלק ב'
מליל החג ועד הושענא רבה

- תדפיס -

יוצא לאור
על ידי 'מוקד הלכה' ומכון 'הבינני'
בפיקוח בית דין רבני חב"ד

פתח דבר

כמידי שנה בחודש החגים 'מושבע במועדים' אנו מוציאים לאור את 'המדריך' ובו הלכות ומנהגי חב"ד לחג הסוכות (חלק ב'), וב"ה זכינו שהמדריך נתקבל בקרב אנ"ש בשנים האחרונות כמים קרים לנפש עיפה לאור הצמאון הגובר לקבל הלכות ברורות והכרעות מעשיות בכל השאלות המצויות בימי החגים.

אמנם בדורנו זה התברכנו בריבוי ספרי הלכה ומלקטים שונים בהלכות המועדים, אך למרות זאת עלה הצורך והבקשה למדריך אחד מקיף, מתומצת ומוסמך, בו יפורטו כל ההלכות, הנוגעות למעשה יחד עם מנהגי חב"ד לפרטיהם, דבר דבור על אופניו, בתוספת מראי מקומות וציטוטים וכן יתקבלו הכרעות מעשיות בעניינים שונים שלא נתבארו כל צרכם.

ואכן במדריך מקיף זה - שנערך בדקדוק רב - נעשה מאמץ מיוחד לברר וללבן כל הלכה ומנהג לאחר היוועצות בגאונים החסידיים חברי בית-דין רבני חב"ד בארה"ק וחשובי רבני אנ"ש שליט"א, למען תצא מתחת ידינו הלכה ברורה, בשפה בהירה ובדרך קצרה באופן הראוי.

המדריך מלוקט מדברי הפוסקים עד לאחרוני זמננו, והמובא בכתבי רבותינו נשיאנו בעניינים אלו וע"פ הפסיקה המקובלת בין רבני חב"ד, ובהכנתו נעזרנו לא מעט בליקוטים שונים שנערכו עם השנים ובביאורי ההלכות שבהם ועל כל המלקטים תבוא ברכה. תודתנו נתונה לרבנים המגיהים שהואילו בטובם והשיקעו מזמנם להגיה וללבן שאלות רבות שעלו במשך עריכת המדריך.

מעלה נוספת במדריך שלפנינו, באשר הוא מבוסס במידה רבה על המענה שניתן ע"י הרבנים שליט"א לשאלות הרבות שהופנו למוקד ההלכה שע"י בית דין רבני חב"ד באה"ק, שמאז הקמתו לפני כחמש שנים כבר הופנו אליו עשרות אלפי שאלות מקהל חסידי חב"ד מכל רחבי תבל, ובעזרת העיון במאגר השו"ת הרחב שנערם במערכת המוקד, יכולים היינו לתת במדריך זה את תשומת הלב לשאלות בהם נתקלים בפועל ושהיו זקוקים עוד לבירור ולליבון.

וזאת למודעי אשר מדריך זה הינו תדפיס בלבד ומהדורה ראשונה, ועל כן בקשתנו שטוחה בפני הקוראים שיחי' אשר כל מי שיש בידו הערה/הארה/הוספה ישלחו אלינו למען נוכל לתקנם במהדורות הבאות, לתועלת הרבים.

מדריך זה יוצא ע"י 'מוקד הלכה' ו'מכון הבינני' שהוקמו על ידי ובפיקוח בית הדין וזאת על מנת להרים את קרן התורה וההלכה בקרב אנ"ש לאור הצמא הגדול בציבור.

'מוקד הלכה' מזה כחמש שנים מעניק לציבור אנ"ש מענה הלכתי מכלל רבני קהילות חב"ד באה"ק במגוון דרכי התקשרות ובהשתתפותם ובפיקוחם של הרבנים חברי בית הדין שליט"א, ומכון 'הבינני' מציע לציבור אנ"ש תכניות ומסלולי לימוד בהלכה והסמכה לרבנות בתחומים שונים, באופן מקצועי ושווה לכל נפש.

אנו תקווה שהלימוד במדריך אכן יסייע לכאו"א מאנ"ש שי' בלימוד ההלכות והמנהגים והעיקר - בקיומם בפועל, בפרט בשנה מיוחדת זו 'שנת הקהל' בה מודגש "למען ילמדו.. ושמרו לעשות", ובזכות לימוד ההלכות שבתורה נזכה במהרה לקיים את כלל הלכות תורתנו הק' בשלימות בביאת משיח צדקנו בגאולה האמיתית והשלימה, תיכף ומיד ממש.

בברכת חג שמח

מכון 'הבינני' מוקד הלכה'

בפיקוח בית דין רבני חב"ד באה"ק ת"ו

המדריך לחג הסוכות הלכות ומנהגי חב"ד

בעידודם ובהכוונתם של חברי ב"ד רבני חב"ד
הרבנים הגאונים שליט"א:

הרב יצחק יהודה ירוסלבסקי, מזכיר בית הדין

הרב מנחם מענדל גלובובסקי, סגן מזכיר

הרב אליהו יוחנן גוראריה

הרב משה הבלין

הרב יוסף הכט

הרב אברהם מיכאל הלפרין

הרב ישראל יוסף הכהן הנדל

הגהה:

הרב שניאור זלמן ירוסלבסקי - מפקח ומגיה ראשי
רב קהילת חב"ד אלעד ודיין בכ"ד רבני חב"ד

הרב יעקב מנדלזון

רב קהילת חב"ד ערד

הרב בנימין קופרמן

רב ביהמ"ג המרכזי ברמת גן ודיין בכ"ד רבני חב"ד

הרב חיים קיזנר

רב קהילת חב"ד עמנואל ודיין בכ"ד רבני חב"ד

מערכת:

הרב מנחם מענדל והבה - עורך ראשי
ראש הכוללים ובית ההוראה 'תורה שלמה' ירושלים

הרב שמואל גלובובסקי

הרב אלימלך פרקש

הרב יצחק שלמה קרביצקי

לתגובות והערות:

halacha144@gmail.com

עימוד ועיצוב:

y.w. graphicsdesign

© כל הזכויות שמורות

הדפסת המדריך לזכות
יהושע בן היה רייזל וזוגתו היה אלישבע בת שרה
היה רייזל בת פסיה, יהיאל מיכאל בן דינה רבקה
שטערנא שרה בת דינה רבקה, שיינא בת דינה רבקה

לברכה והצלחה בכל
ולמילוי משאלות ליבם לטובה בטוב הנראה והנגלה

תוכן עניינים

ט. שמחת בית השואבה . . . . . 14.
זמנה / מהותה ואופנה / התועודיות של שמחה / ריקודים / לימוד שיחות בענין שמחת בית-השואבה

י. מבצע סוכה ומבצע ארבעת המינים . . . . . 15.
מבצע סוכה / מבצע ארבעת-המינים

יא. חול-המועד סוכות . . . . . 16.
נטילת לולב / הנחת תפילין / סדר התפילה / קריאת התורה / "יעלה ויבוא" בתפילה ובברכת-המזון / מצות שמחה / איסורי חול-המועד / החלפת ההדסים והערבות / "מבצע לולב" / הוספה בלימוד התורה / כינוסי תורה / כינוסים לילדים / שמחת בית השואבה / "שנת הקהל"

יב. שבת חול המועד . . . . . 18.
"שנים מקרא ואחד תרגום" / הדלקת נרות / מנחה לערב שבת / קבלת שבת ותפילת ערבית / סעודת ליל שבת / שמחת בית השואבה / תפילת שחרית / קריאת התורה / קהלת / תפלת מוסף / סעודת יום השבת / תפלת מנחה / תפלת ערבית / הבדלה / "ויתן לך"

ה. ליל יום טוב הראשון דחג-הסוכות 3
שמחת החג / תפילת ערבית / איחולי "גוט יום-טוב" / חובת אכילה בסוכה / כניסה לסוכה / "אושפיון" / כוונה לקיים מצות סוכה / סדר הקידוש / נטילת ידיים / סעודת החג / ברכת-המזון / נקיון הסוכה / שמחת בית השואבה

ו. יום טוב הראשון דחג-הסוכות 6
זמן נטילת לולב / נטילת לולב לקטן / תפילת שחרית / הלל / "הושענות" / קריאת התורה ביום-טוב / תפילת מוסף / סדר הקידוש / "מבצע לולב" / תפילת מנחה / תפילת ערבית / הבדלה / שמחת בית השואבה

ז. דיני ישיבה בסוכה 9
מצות הישיבה בסוכה / אכילה ושתייה בסוכה / שינה בסוכה / לימוד ותפילה בסוכה / שהות בסוכה / בעת ירידת גשמים / כניסה לסוכת חברו / דיני ברכת "לישב בסוכה" / כבוד הסוכה

ח. מצות נטילת לולב . . . . . 12.
זמנה / אכילה קודם נטילת לולב / סדר ואופן נטילת לולב / הנענועים / השאלת הלולב לאחר / נטילת לולב לנשים וקטנים

ה. כשנכנסים לסוכה ראוי להכריז עוד הפעם "גוט יום-טוב" שלוש פעמים⁴.

חובת אכילה בסוכה

ו. מעיקר הדין, בכל ימי חג-הסוכות אין חיוב לאכול בסוכה, שאם ירצה יכול לאכול במשך כל ימות החג רק מאכלים שאינו חייב לאוכלן בסוכה, אלא שאם רוצה לאכול אכילת קבע (פת או מזונות יותר מכביצה) - צריך לאכול בסוכה⁵.

אולם ביום-טוב ראשון (וכן בשבת חול-המועד), כיון שחייב לאכול בהם סעודות קבע - חייב לאוכלן בסוכה, ובליילה הראשון של חג-הסוכות ישנו חיוב מיוחד לאכול כזית פת בסוכה⁶.

וראה להלן סכ"ז-כח אודות אופן האכילה וזמנה.

ז. דיני ישיבה בסוכה בשעת הגשמים - ראה להלן פ"ז סי"ח.

כניסה לסוכה

ח. אין נוהגים לנשק את הסוכה בכניסה או ביציאה⁷.

ט. אין אומרים את התפילה (שהודפסה בסידורים

ה. ליל יום-טוב הראשון דחג-הסוכות

שמחת החג

א. שמחת החג מתחילה מהלילה הראשון דחג-הסוכות¹.
ב. כ"ק אדמו"ר הרש"ב אמר שכשם שבימים שבין יום-הכיפורים לסוכות כל אחד ואחד מישראל טרוד במצוות ובהכנות לחג, כך בחג הסוכות צריך להיות טרוד בעבודת השמחה².

תפילת ערבית

ג. כשחל בחול (כבשנה זו), מתפללים ערבית של יום-טוב, ומתחילים "שיר המעלות", בשמונה-עשרה מתפללים תפילת שלש רגלים ואומרים "יום חג הסוכות הזה" ולאחר מכן אומרים קדיש שלם ו"עלינו לשבח".

איחולי "גוט יום טוב"

ד. מאחלים איש לרעהו ומכריזים אחר תפילת ערבית "גוט יום-טוב" שלש פעמים³.

ליל א' דחג-הסוכות תשמ"ט (תורת מנחם תשמ"ט ח"א ע' 101). ליל א' דחג-הסוכות תש"נ (תורת מנחם תש"נ ח"א ע' 142). ליל א' דחג-הסוכות תשנ"ב (שיחות קודש תשנ"ב ע' 105). ובשיחת ליל חג הסוכות תש"נ ביאר שהטעם לג' פעמים הוא משום ששלוש שמחות כתיב בחג הסוכות (ראה ילקוט שמעוני אמור רמו תרגו) ובתלת זימני הוזה חזקה.
4. שיחת כ"ק אדמו"ר ליל א' דחג-הסוכות תש"נ (תורת מנחם תש"נ ח"א ע' 144).
5. כדלהלן בפנים פ"ז ס"א ואילך. וש"ג.
6. שו"ע אדה"ס סי' תרטל סי"ז. ושם, שחיוב זה נוסף על החיוב דאכילת כל אכילת קבע בסוכה, ונפק"מ לענין ירידת גשמים, כדלהלן בפנים פ"ז סי"ח.
7. לפי ספר המנהגים ע' 67.

1. ספר המנהגים ע' 66. וראה ר"ד כ"ק אדמו"ר מסעודות: ליל א' דחג-הסוכות תשכ"ז (תורת מנחם חמ"ח ע' 80). יום א' דחג-הסוכות תשכ"ח (תורת מנחם חנ"א ע' 97). וראה להלן סל"ג בענין שמחת בית-השואבה.
2. ספר השיחות תורת שלום ע' 264.
3. ראה שיחות כ"ק אדמו"ר: ליל א' דחג-הסוכות תשמ"ח (תורת מנחם תשמ"ח ח"א ע' 171).

אחרים) הנאמרת בשעה שנכנסים לסוכה ובשעה שיוצאים ממנה.⁸

י. לפני שכ"ק אדמו"ר היה נכנס לסוכה היה בודק אם הוסר כיסוי הגשמים שהיה מונח מעליה.⁹

אושפיזין

יא. אין אומרים את התפילה הנאמרת להזמנת האושפיזין¹⁰. אך אף שאין מזמינים את האושפיזין בדיבור, עניינם כשלעצמם הוא בתוקפו ולומדים אודותם ומזכירים אותם בשמם¹¹.

סדר האושפיזין ע"פ הזוהר הק', יש בו שתי דעות, האחת לפי סדר הספירות: אברהם, יצחק, יעקב, משה, אהרן, יוסף, דוד ושלמה¹². ולפי דעה אחרת בזוהר - לפי סדר תולדותם: אברהם, יצחק, יעקב, יוסף, משה, אהרן, דוד ושלמה¹³.

כ"ק אדמו"ר הביא שהכרעת האריז"ל שהסדר הוא אכן בהתאם לסדר הספירות, ומאיך הזכיר ולמד הוראות בעבודת ה' גם מהסדר השני.

יב. כמו כן ישנם שבעת האושפיזין החסידים: הבעל-שם-טוב, הרב המגיד, כ"ק אדמו"ר הזקן, כ"ק אדמו"ר האמצעי, כ"ק אדמו"ר הצמח צדק, כ"ק אדמו"ר המהר"ש, כ"ק אדמו"ר הרשב"י, ובשמיני-עצרת כ"ק אדמו"ר הרייז"צ¹⁴.

דורשי רשומות הוסיפו שעל-פי סדר זה, אזי שמחת-תורה [בחוף-לארץ] הוא יומו של כ"ק אדמו"ר¹⁵.

ויש סדר נוסף, שמונים אותם מכ"ק אדמו"ר הזקן והלאה¹⁶.

יג. נהוג להזכיר בסוכה את כל רבותינו נשיאינו, והיינו שמזכירים שמות האושפיזין דיום זה יחד עם כל שאר האושפיזין¹⁷.

יד. בימי חג-הסוכות צריכה להיות הדגשה מיוחדת בנוגע להוספה בלימוד פנימיות התורה כפי שנתבארה בתורת חסידות חב"ד ע"י האושפיזין החסידים, ובכל יום צריכה להיות הוספה מיוחדת בלימוד תורתו של האושפיזין העיקרי דיום זה¹⁸.

כוונה לקיים מצות סוכה

טו. הגם שבשאר מצוות אין הכוונה מעכבת, הרי שבמצות אכילה ושיבה בסוכה חובה לכוון "שיושב בה כדי לקיים מצות הקב"ה שציונו לישוב בסוכה זכר ליציאת מצרים"¹⁹, וכוונה זו היא חלק מקיום המצוה עצמה²⁰. ויש לעורר על כך את בני הבית.

סדר הקידוש

טז. סדר הקידוש: ברכת הגפן, ברכת קידוש היום שלש גגלים, ברכת "לישב בסוכה" וברכת "שהחיינו"²¹.

יז. קודם ברכת "לישב בסוכה" היה כ"ק אדמו"ר מביט בסכך וכן בשעת הברכה²².

יח. ברכת "שהחיינו" עולה גם למצות ישיבה בסוכה וכן לעשיית הסוכה²³, אבל אין צריך לכוון על עשיית הסוכה²⁴.

יט. מי שברך "שהחיינו" בשעת הדלקת-הנרות - אינו מברך שוב בקידוש²⁵.

כ. אם שכח לברך "שהחיינו" בקידוש בלילה הראשון ונזכר למחרת - יברך בשעה שנזכר, ויעשה זאת בסוכה, כדי לפטור בברכתו גם את מצות הישיבה בסוכה ועשיית הסוכה²⁶.

8. אוצר מנהגי חב"ד אלול-תשרי ע' רחצ.

9. ראה פרס חב"ד גל' 16 ע' 93.

10. שבשנת תשנ"ג ישב כ"ק אדמו"ר בסוכה הפנימית הסמוכה לחדרו הק' ונמנע מלקדש תוך שהוא מסתכל פעם אחר פעם כלפי מעלה, עד שתפסו שכונתו הק' לבדוק מצב הסכך למעלה והבחינו שאכן הסכך היה עדיין מכוסה.

11. ומביא כע"ז מרשימות הרב"ש ע' מד אודות כ"ק אדמו"ר הרשב"י, ש"פעם אחת עשה קידוש אחר התפילה ביום, ותיכף ומיד שאל ממני אם פתוחה הסוכה, והיתה סתומה (וזו דרך מופת), וזה היה קודם שנטל ידיו לאכול".

12. אוצר מנהגי חב"ד אלול-תשרי ע' רחצ. וראה ר"ד כ"ק אדמו"ר מסעודת ליל ב' דחג-הסוכות תשל"א (תורת מנחם חס"ב ע' 87).

13. רבותינו נשיאינו דיברו כמה פעמים אודות האושפיזין, ובפרט כ"ק אדמו"ר הרייז"צ בעת שבתו בסוכה, נהג לדבר אודות האושפיזין והקשר שלהם לאושפיזין החסידים - ראה שיחות כ"ק אדמו"ר: ליל ב' דחג-הסוכות תשמ"ה (תורת מנחם תשמ"ה ח"א ע' 241). ליל ב' דחג-הסוכות תשמ"ו (תורת מנחם תשמ"ו ח"א ע' 206). ליל ד' דחג-הסוכות תשמ"ח (תורת מנחם תשמ"ח ח"א ע' 223). ובשיחת ליל ג' דחג-הסוכות תשמ"ז (תורת מנחם תשמ"ז ח"א ע' 203). דבוראי שאדמו"ר הזקן התנהג על פי הכתוב בוהר (ששם מדובר בענין האושפיזין) ובהיותו נשיא ישראל רצה שכולם ידעו ע"ז והתנהגו כמותו. וראה גם ר"ד כ"ק אדמו"ר מסעודת ליל ב' דחג-הסוכות תשל"א (תורת מנחם חס"ב ע' 87). ושם, שאדרבה עניין האושפיזין קשור יותר למחשבה. וראה גם תורת מנחם תשנ"ב ח"א ע' 107. שיחת י"ג תשרי תשל"ז (שיחות קודש תשל"ז ח"א ע' 70). וראה עוד בהמצוין באוצר מנהגי חב"ד אלול-תשרי ע' רצט.

14. זור ח"ג דף קג, ב. רנה, ב. נזכר בסידור עם דא"ח שער הסוכות בתחילתו (רנז, א ואילך). וראה ר"ד כ"ק אדמו"ר מסעודת ליל ב' דחג-הסוכות תשל"א (תורת מנחם חס"ב ע' 87). וראה גם שיחות ליל שמחת תורה תשמ"ה (תורת מנחם תשמ"ה ח"א ע' 373) אודות האושפיזין של שלמה המלך וכ"ק אדמו"ר הרייז"צ בשמיני עצרת.

15. ח"א רסא, סו"א. ח"ג שא, סו"ב.

16. ספר השיחות תרצ"ו ע' 161. תש"ח ע' 168. אגרות קודש כ"ק אדמו"ר הרייז"צ ח"ט סו"ע תמב ואילך. לקוטי שיחות ח"ג ע' 835. שיחות כ"ק אדמו"ר: יום ב' דחג-הסוכות תש"ב (תורת מנחם ח"ד ע' 34). יום ב' דחג-הסוכות תשכ"ג (תורת מנחם ח"ה ע' 55). ר"ד מסעודת ליל ב' דחג-הסוכות תשכ"ו (תורת מנחם ח"ה ע' 62). יום ב' דחג-הסוכות תשכ"ו (שם ע' 78). ליל ב' דחג-הסוכות תשמ"ו (תורת מנחם תשמ"ו ח"א ע' 206). ליל ו' דחג-הסוכות תשמ"ו (תורת מנחם תשמ"ו ח"א ע' 294). ליל שמחת תורה תשמ"ח (תורת מנחם תשמ"ח ח"א ע' 310). ליל ה' דחג-הסוכות תשמ"ט (תורת מנחם תשמ"ט ח"א ע' 159). ועוד. ספר הערכים חב"ד ח"ד מע' אושפיזין דסוכות ע' שדמ ואילך.

17. ראה ימי מלך ח"א ע' 219.

16. ראה שיחת כ"ק אדמו"ר ליל ד' דחג-הסוכות תשנ"ב (תורת מנחם תשנ"ב ח"א ע' 117).
17. ספר השיחות תש"ה ע' 35.

18. בפשטות משמע שאינו קשור עם האושפיזין החסידים, אבל ראה שיחות כ"ק אדמו"ר לילות הראשונים דחג-הסוכות וליל הרשענא-רבה תש"נ (תורת מנחם תש"נ ח"א ע' 151, שם ע' 190), שבכל יום מגיעים כל האושפיזין אלא שבכל יום יש את אושפיזין העיקרי העומד בראש ועימו באים שאר האושפיזין.

19. שעמו באים גם שאר האושפיזין - שיחת כ"ק אדמו"ר לילות דחג-הסוכות תנש"א (קובץ מעייני הישועה - תורת מנחם תנש"א ח"א ע' 112).

20. כ"ק אדמו"ר נהג (בעיקר החל משנת תשמ"א) לומר בכל לילה מלילות חג-הסוכות אחר התפילה ערבית שיחה שעניינה ביאור השייכות בין האושפיזין של אותו יום לאושפיזין החסידים המבעל שם טוב ואילך. בכמה שנים קישר גם בין האושפיזין לבין שיעורי הלימוד של אותו יום בחומש תניא וברמב"ם ובשנת תשמ"ח הצביע גם על הקשר לשנת הקהל ונקבצו שיחות אלו בספר "מעייני הישועה" (אוצר מנהגי חב"ד אלול-תשרי ע' רצט).

21. שם ס' תרכה ס"א.

22. ראה ב"ח ס' תרכה. ועיין לקוטי שיחות חכ"ו ע' 322. חל"ב ע' 140. ואכ"מ.

23. ראה שו"ע אדה"ז סי' תרמג ס"א.

24. ראה כרם חב"ד גל' א ע' 41. רשימת הנהגות קודש (תשכ"ה) ע' כא ועוד, שהיה מביט בעת הברכה. אבל באוצר מנהגי חב"ד אלול-תשרי ע' רצט ומשם בהלכות ומנהגי חב"ד ע' 63, שהיה מביט בסכך קודם הברכה. ובשם הרב מרדכי שמואל אשכנזי ע"ה, שהיה מביט בסכך בן קודם הברכה והן בשעת הברכה. וראה ביאור הנהגה זו בקובץ פרס חב"ד גל' 16 ע' 93 ואילך.

25. ראה שו"ע אדה"ז סי' תרמא ס"א.

26. אגרות קודש כ"ק אדמו"ר חט"ו ע' מ (לענין ברכת "לישב בסוכה". והיינו טעמא בנדר"ד. ויש להאריך עוד ואכ"מ).

27. ספר המנהגים ע' 60, לענין ראש-השנה. ובלוח יומי הלכה למעשה (בר"צ קראון הייסט) הע' 95, דה"ה בליל יום א' דחג-הסוכות. ע"ש.

28. שו"ע אדה"ז סי' תרמג ס"ה.

כא. המסוכים (מלבד המקדש) מברכים "לישב בסוכה" אחר "המוציא" בין בלילה ובין ביום²⁷.

נטילת-ידיים

כב. היציאה מהסוכה למקום נטילת ידיים בבית עשויה להוות הפסק, הן בין הקידוש לסעודה²⁸ והן בין נטילת ידיים לברכת המוציא²⁹, ולכן:

באם הסוכה נמצאת באחד מחדרי הבית או במרפסת, או שנמצאת בחצר אך אין חלל אוויר המפסיק בין הבית לסוכה - אינו נחשב להפסק אלא כחלק מהבית ויכול לקדש בסוכה וליטול את ידיו בבית [אם כי למניעת ההפסק בין הנטילה לברכת המוציא נכון לנגב או לשפשף ידיו במשך זמן ההליכה לסוכה]³⁰.

אבל אם הסוכה נמצאת בחצר ויש חלל אוויר המפסיק בין הבית לסוכה, הרי היא בית נפרד ונחשבת היציאה ממנה כהפסק לכתחילה, ולכן במקרה זה יש להתקין ברו סמוך לסוכה³¹ או בתוכה או להביא קערה עם ספל לנטילת-ידיים לסוכה³², או לחילופין ניתן לסמוך על המקילים בהפסק זה באם רואה את הסוכה ממקום הנטילה³³.

סעודת התג

כג. ביום-טוב דחג-הסוכות טובלים פרוסת המוציא בדבש³⁴. אכן, מקפידים להניח גם מלח על השולחן³⁵.

כד. כ"ק אדמו"ר נהג לטבול פרוסה נוספת במלח ג' פעמים³⁶.

כה. אוכלים סעודת יום-טוב, הכוללת בשר³⁷, וכן שותים רביעית יין, לשמחת יום-טוב³⁸, אך ודאי שאין "לבסומי" כו'³⁹.

כו. בשתיית רביעית יין בקידוש, ניתן לצאת גם ידי חובת שתיית רביעית יין לשמחת יום-טוב, אך נכון לשתות רביעית יין מלבד השתייה שבקידוש⁴⁰.

כז. כאמור, חובה לאכול בלילה זה בסוכה פת בשיעור כזית (27 סמ"ק), לשם מצות סוכה, אלא שבפועל יש לאכול בשיעור של יותר מכביצה (למעלה מ-57 סמ"ק) - מצד חיוב סעודת יום טוב⁴¹.

כח. יש לאכול כזית זה בתוך שיעור זמן של "כדי אכילת פרס" (לכתחילה 4 דקות)⁴², וכן להיזהר לאוכלו קודם חצות הלילה⁴³.

ברכת-המזון

כט. בברכת-המזון מוסיפים "יעלה ויבוא" ומזכירים בו "ביום חג הסוכות הזה, ביום טוב מקרא קודש הזה"⁴⁴, וכן אומרים גם "הרחמן הוא ינחילנו ליום שכולו טוב" וגם "הרחמן הוא יקים לנו את סוכת דוד הנופלת"⁴⁵.

ל. יש לומר קודם את "הרחמן הוא ינחילנו ליום שכולו טוב" ולאחריו את "הרחמן הוא יקים לנו את סוכת דוד הנופלת"⁴⁶.

לא. שכח לומר "יעלה ויבוא":

אם נזכר לפני סיום ברכת "בונה ירושלים" - חוזר ואומר.

אם סיים את הברכה ועוד לא התחיל ברכת "הטוב והמטיב" - אומר כברכה בפני עצמה: "ברוך את ה' אלוקינו מלך העולם אשר נתן ימים טובים לעמו ישראל לששון ולשמחה, את יום חג הסוכות הזה, ברוך אתה ה' מקדש ישראל והזמנים".

אם התחיל ברכת "הטוב והמטיב" - חוזר לראש ברכת המזון⁴⁷.

ניקיון הסוכה

לב. אם הסוכה בנויה על קרקע שאינה מרוצפת - אין לטאטא אותה בשבת ויום-טוב, משום משווה גומות⁴⁸.

וראה עוד להלן פ"ז סל"ג ואילך בענין כבוד הסוכה ופינוי הפסולת מתוכה בסיום הסעודה.

40. שיחת כ"ק אדמו"ר אחרון-של-פסח תשל"א (תורת מנחם חס"ד ע' 102), ושם: "שיש מצות שמחת יום-טוב, שאין שמחה אלא בייך, ויש מצות קידוש היום, ולא מצינו שאין לצאת ידי-חובת ב' מצוות אלו על ידי כוס אחד. ועד"ו בכמה עניינים כיו"ב". מאידך, בשיחת יום ב' דחג-הסוכות תשס"ז (תורת מנחם חס"ד ע' 45 ובהע' 5 שם) נאמר, ש"נוסף על החיוב דקידוש, שישנו גם בשבת וראש-השנה - ישנו החיוב דשתיית יין. . והוה הטעם למנהג ישראל, ש'תורה הוא', לשתות יין ביום-טוב גם בתוך הסעודה". ומכל מקום נראה מהלשון שהוא רק בתורת מנהג ותוספת על החיוב, אך מצד עיקר הדין יוצא ידי חובת שמחה בין שותה בקידוש.

41. ראה שו"ע אדה"ז סי' תקט"ו סי' ד. סי' תרלט סי' ז.

42. כדן אכילת כזית מצה בליל הסדר המבואר בשו"ע אדה"ז סי' תעה סי"ד, והלא דין כזית פת דליל יום א' דחג הסוכות שווה לדין אכילת כזית מצה - ראה שו"ע אדה"ז סי' תרלט סי' וס"כ.

43. שו"ע אדה"ז שם ס"כ.

44. סידור.

45. ר"ד כ"ק אדמו"ר מסעודת ליל ב' דחג-הסוכות תשכ"ט (תורת מנחם חס"ד ע' 99).

46. רשימות הרב"ש ע' קנב, ושם, שזהו מפני שתדיר קודם.

47. סידור אדה"ז.

48. לפי שו"ע אדה"ז סי' שלו ס"א, וראה עוד לוח יומי הלכה למעשה ע' ל.

27. הלכות ומנהגי חב"ד ע' 63. לוח יומי הלכה למעשה שם ע' כט.

28. לפי שו"ע אדה"ז סי' רעג ס"ה, שאם יצא בינתיים צריך לחזור לקדש. וראה ביאור הלכה שם ד"ה לאלתר שהאריך בזה ומסקנתו דהוא דוקא כשהשתנה משך זמן מחוץ לבית, אבל אם רק יצא וחזר מיד אינו צריך לחזור ולקדש [ושם, שאף לצאת ולחזור מיד לכתחילה אין לעשות כן. אבל ראה כה"ס רעג סק"ה, שאם "יצא לחוץ כדי לעשות נטי" לסעודה.. נראה דלכ"ע ליכא למיחש כיון שזה לצורך סעודה"].

וראה משנה ברורה שם סק"ב, שגם הפסק שהוא מצורך וענין הסעודה אין לעשותו לכתחילה, כדלקמן בהערה הבאה. וראה גם שו"ת ציץ אליעזר ח"ח סי' יא. שו"ת קרן לודד סי' נו סוד"ה אמנם. ואכמ"ל. עכ"פ משמע שלכתחילה יש ליטול ידים בסמוך לטובה במידת האפשר.

29. ראה שו"ע אדה"ז סי' קסו ס"א.

ואף שהפסק "מענין הסעודה וצרכיה אינו חשוב הפסק. . וכ"ש שהשהייה בניגוב והילוך ממקום שנטל ידיו למקום הסעודה אינן חשובין הפסק, כיון שהוא צורך הסעודה, אלא שלכתחילה צריך ליטול ידיו סמוך למקום הסעודה אם אפשר".

30. לפי שו"ע אדה"ז סי' רעג ס"ד.

31. וכאמור לעיל בפנים פ"ד סי' - יש לעשותו במקום שלא יישפכו המים על האדמה או על צמחים, מפני שאז לא יוכל ליטול ידיו שם בשבת וביום טוב.

32. ולכאורה אי"ו נחשב לבזיון לסוכה, וכמו שמתר לשטוף בה כלי השתייה (ראה שו"ע אדה"ז סי' תרלט ס"ב. וכ"כ לדייק מדבריו בכ"מ. ואכמ"ל).

33. לפי שו"ע אדה"ז סי' רעג ס"ב, שיש לסמוך על דבריהם בשעת הדחק".

34. ספר המנהגים ע' 68.

35. ראה שו"ע אדה"ז סי' קסו ס"ח בדבר המנהג להניח מלח על השולחן. אוצר מנהגים חב"ד אלול-תשרי ע' שט.

36. אוצר מנהגי חב"ד אלול-תשרי ע' עה. הלכות ומנהגי חב"ד ע' 13. וראה כף החיים סי' תקפ"ד, שאין לבטל בשום סעודה את טבילת פרוסת המוציא במלח, למיתוק הגבורות. וראה עוד הנהגות שונות בזה באוצר מנהגי חב"ד שם. וש"נ.

37. שו"ע אדה"ז סי' תקט"ו סי' וס"ז. וראה גם סי' תצ"ד סט"ו. שיחת כ"ק אדמו"ר ליל ד' דחג-הסוכות תשמ"ז (תורת מנחם תשמ"ז ח"א ע' 238).

38. שם. תורה אור ע' 198. ר"ד כ"ק אדמו"ר מסעודת יום שביעי-של-פסח תשל" (תורת מנחם ח"ע ע' 106).

39. ספר המנהגים ע' 38, לפי הרמב"ם הל' יום טוב פ"ו ה"כ ושו"ע סו"ס תקט"ו. וראה בשו"ע שם.

שמחת בית השואבה

לג. בזמננו שמחת בית-השואבה מתחילה מליל ראשון דחג-הסוכות.⁴⁹
וראה עוד להלן פ"ט בענין שמחת בית-השואבה.

1.

יום טוב הראשון דחג-הסוכות

זמן נטילת לולב

- א. משכימין ומקדימין לקיים מצות לולב⁵⁰, בפרט בעת קיומה בפעם הראשונה - ביום-טוב הראשון של חג הסוכות.⁵¹
- ב. למנהגנו, אף שמצות נטילת לולב היא בנענועים בעת אמירת ההלל, אך מאחר שהמצוה מן המוכרח היא ליטול את הלולב בסוכה, לפיכך בבוקר קודם התפילה מברכים ונוטלים את הלולב בסוכה, כדלהלן פ"ח ס"ד.
- ג. זמן נטילת לולב הוא החל מהנץ-החמה.⁵²
- ד. החל מחצי שעה קודם עלות-השחר אסור לאכול סעודת קבע (לחם או מזונות יותר מכביצה) עד שיקיים מצות נטילת לולב, אך נהוג שגם לא טועמים ולא שותים מאומה קודם נטילת לולב.⁵³
- דיני נטילת לולב מפורטים בהרחבה להלן פ"ח.

נטילת לולב לקטן

- ה. ביום הראשון של החג אין לגדול לתת את ארבעת-המינים שלו לקטן לפני שייצא ידי חובה בעצמו, מפני שמן התורה הקטן קונה אך אינו יכול להקנות לאחרים, ונמצא שאם החזירו לו אינו מוחזר, וביום הראשון צריך להקפיד שיהיה "ולקחתם לכם", כדלהלן.⁵⁴

- ו. גם לאחר שיצא הגדול ידי חובתו - לא יתנו לקטן לכתחילה, אם רוצה עוד לצאת ל'מבצע לולב' ולזכות בו את הרבים.⁵⁵
- ז. מסיבות אלו יש להשתדל יותר לקנות סט ארבעת-מינים שיהיה מיוחד לקטנים, שכן "קטן היודע לנענע

לולב כדינו - חייב אביו לקנות לו לולב, כדי לחנוכו במצוות⁵⁶, והיינו מגיל שש ומעלה⁵⁷.

ח. באם יש לקטנים ד' מינים משלהם הם יכולים להקנות זה לזה.⁵⁸

ט. באם אין לקטן לולב משלו, יכול לתת לו בדרך השאלה בלבד או שיקנה לו זאת מלכתחילה לזמן קצוב וכך לא יצטרך לקנות ממנו את הלולב בחזרה או שיתפוס את הלולב יחד עם הקטן וכך הלולב לא ייצא מיידו, ואף אם הגיע לחינוך - יסמוך על השיטות שיוצא בזה ידי חובת חינוך⁵⁹. וב'מבצע לולב' יכול לנהוג כך לכתחילה עם קטנים⁶⁰.

י. באם נתן לקטן את לולבו לצאת בו ידי חובה, בין אם נתן לו בסתם ובין אם אמר לו שמקנה לו "מתנה על מנת להחזיר", אף בדיעבד אינו יכול הגדול לברך עליו ביום הראשון ולא לזכות בו את הרבים, ולכן במצב זה יברך על לולבו של אחר (לאחר שיקנה לו במתנה על מנת להחזיר, כנ"ל), ובשעת הדחק - יכול ליטול את לולבו שלו, אך ללא ברכה⁶¹.

תפילת שחרית

- יא. מקפידים שהשליח-ציבור בשחרית יהיה מי שיש לו ארבעת-המינים⁶².
- יב. מתפללים תפילת שמונה-עשרה של שלוש רגלים.
- יג. נוהגים לנגן את הניגון "אתה בחרתנו" יחד עם השליח-ציבור⁶³.
- יד. יש לשליח-ציבור לומר או לנגן גם כן את קטע זה, מכיון שהוא צריך לחזור על כל התפילה⁶⁴.
- טו. כאשר מנגנים ניגון זה בחזרת הש"ץ, אין לנגן את הבבא שבה כופלים את המילים, מכיון שבתפילה אין לחזור ולכפול מילים, אלא יש לנגן רק את הבבא שבה אין כופלים את המילים⁶⁵.
- טז. לאחר חזרת הש"ץ אומרים הלל שלם, כדלהלן.
- יז. מי שלא נטל לולב לפני התפילה, מברך על הלולב

56. שו"ע סי' תרנו ס"א.

וראה ערוך השולחן שם סק"ב שלמעשה לא הקפידו על כך בשל ההוצאה הכספית הכרוכה בקניית ד' מינים לכל ילד, ונהגו שהילדים מברכים בלולב של אביהם. אולם בשו"ת אגרות משה או"ח ח"ג סי' צה, כתב שבשל החששות בהקנת הלולב לקטן ביום הראשון, בפרט בזמננו, שהד' מינים מצויים בשפע ויכול לקנות להם עכ"פ ד' מינים הכשרים לברכה (ראה פסקי תשובות סי' תרנו סק"ב. וש"נ).

57. ראה מג"א סי' תרנח סק"ט.

58. ראה נטעי גבריאל, הל' ארבעת המינים, פמ"ח ס"ד ובהערה שם.

59. ראה שו"ע סי' תרנח ס"ו. משנ"ב שם סק"ח. נטעי גבריאל שם ס"ג. וש"נ.

60. שהרי אינו מצווה בחינוכם.

61. היינו אף שיש חולקים שקטן מעל גיל שש יכול להקנות לאחרים, והביאם הבי" בשו"ע כיש מי שאומר (ראה ערוך) בנטעי גבריאל שם ס"ג וס"ה) - סוכ"ס לא פסק כן בשו"ע, ועכ"פ מידי ספיקא לא נפקא לברך עליו.

כמו"כ יש אומרים שבנתן לו באופן דמתנה על מנת להחזיר הדבר מועיל, שכיון שאינו יכול להחזיר הרי שלמפרע לא היתה כאן מתנה והקטן לא קנה כלום מלכתחילה (ראה קצות החושן ח"מ סי' רמא סק"ד. וכ"כ בישועות יעקב סי' תרנח ובעמק הלכה סי' קנד) - אמנם כבר רבו החולקים בזה (ראה ר"ן סוכה שהביאו הבי" והביה"ל שם, וכן דעת הרא"ש והרשב"א בסוגיא בסוכה שם, ובנתיבות המשפט על קצוה"ח שם ועוד אחרונים), וגם אם תימא דמתנה לדעת אלו אכתי מספיקא לא נפקא לברך עליו.

62. ראה ליובאוויטש וחייליה ע' 31 שבשנת עטר"ת היה רק לכ"ק אדמו"ר הרשב"א בתרוג, ולכן שימש בעצמו כשליח-ציבור בכל ימי חג-הסוכות.

63. ראה שיחת כ"ק אדמו"ר יום ב' דחג-הסוכות תשכ"ג (תורת מנחם ח"יה ע' 60).

64. שם. וראה נתיבים בשדה השליחות ח"ב פ"ב סל"ה ובהע' 65.

65. ראה שיחת כ"ק אדמו"ר שבהערות הקודמות. וראה נתיבים בשדה השליחות שם ס"ד ובהע' 10. שם ה"ע 65.

"הושענות"

כו. בכל ימי חג-הסוכות⁷⁷, תיכף לאחר אמירת ההלל, קודם קדיש-שלם, אומרים "הושענות"⁷⁸.

כז. יש להבין את פירוש המלות של ה"הושענות", ובפרט שליח-הציבור⁷⁹.

כח. במשך כל זמן אמירת ה"הושענות" יש להחזיק את ארבעת-המינים בשתי ידיו - הלולב בימינו והאתרוג בשמאל⁸⁰.

כט. פותחים הארון, מוציאים ספר-תורה אחד, ועומד מי שאין לו ארבעת-המינים או אבל ר"ל ומחזיקו אצל הבימה, והארון נשאר פתוח למשך כל זמן אמירת ה"הושענות"⁸¹.

ל. אם יש לכל המתפללים ארבעת-המינים - יניחו את ספר-התורה על בימת הקריאה⁸².

לא. אומרים תיבת "הושענא" בראש ובסוף כל ארבעת החרוזים הקבועים שאומרים בתחילת ה"הושענות" שבכל יום, "הושענא למענך אלוקינו הושענא" וכו'⁸³.

לב. כמו כן, מוסיפים תיבת "הושענא" קודם כל תיבה שבסדר אותו היום "הושענא למען אמיתך", "הושענא למען ברייתך" וכו'⁸⁴, ובתיבות שמקיפים בהם ושואמרו השליח-ציבור בקול רם מוסיפים תיבת "הושענא" הן לפניו והן לאחריהן, כגון "הושענא למען סודך הושענא" וכו'⁸⁵.

לג. מנהגנו שהשליח-ציבור מתחיל לומר בקול-רם מאות ס' או ע' ואז מתחילים להקיף את הבימה⁸⁶.

לד. מדייקים לעשות היקף שלם, אותו מסיימים באמירת אות ת'⁸⁷.

לה. את הפסוקים "כי אמרתי" וגו' "לך זרוע" וגו' שנדפסו בסידור אומרים רק בהושענא-רבה⁸⁸.

לו. נהוג להקיף את בימת הקריאה בבית-הכנסת גם כשמתפללים ביחיד⁸⁹.

לז. בסיום ה"הושענות" שבכל יום אומרים את הפסוק "למען דעת" וגו' בשעה שמכניסים את ספר-התורה להיכל, והשליח-ציבור אומר פסוק זה בקול רם⁹⁰.

קודם הלל, אלא שבנענועים שב"אנא ה' הושיעה נא" מנענע רק פעם אחת⁶⁶.

הלל

יח. מצוה מן המובחר להתפלל עם הציבור כדי שיוכל לקרוא את ההלל עמהם מיד לאחר תפילת שחרית ולענות עם הציבור "הודו" ו"אנא" אחר השליח-ציבור⁶⁷.

יט. בשעת אמירת ההלל אוחז הלולב ומיניו ביד ימין ורק לנענועים מצרף אליו גם את האתרוג⁶⁸.

אכן, בשנת תשמ"ח, בשל היותה "שנת הקהל" (כבשנה זו), נהג כ"ק אדמו"ר לאחוז את האתרוג מתחילת אמירת ההלל ולא רק בעת הנענועים⁶⁹.

כ. איטר יד נוטל את הלולב ומיניו בשעת הברכה והנענועים ביד שמאל ואת האתרוג ביד ימין⁷⁰.

כא. מנענעים את הלולב ומיניו ארבע פעמים בהלל: ב"הודו לה' כי טוב כי לעולם חסדו", ב"אנא ה' הושיעה נא" הראשון והשני, וב"הודו לה' כי טוב כי לעולם חסדו" הראשון שבסוף ההלל⁷¹.

כב. אופן הנענועים - ראה להלן פ"ח סכ"ב ואילך.

כג. סדר הנענועים⁷²: "הודו" - לדרום, "לה" - אינו מנענע⁷³ [אבל מצרף אמירתו לאמירת תיבת "הודו"⁷⁴], ולכן עושים הפסקה כלשהי לפני תיבת "כי"⁷⁵], "כי" - לצפון, "טוב" - למזרח, "כי" - למעלה, "לעולם" - למטה, "חסדו" - למערב.

"אנא" - לדרום ולצפון, "ה" - אינו מנענע [ונהג כנ"ל בתיבת ה' ב"הודו"], "הושיעה" - למזרח ולמעלה, "נא" - למטה ולמערב.

כד. נוהגים תחילה לומר התיבה ואחר-כך עושים הנענוע השייך אליה⁷⁶.

כה. בבית-חינו ובבתי-כנסת של אנ"ש נוהגים אשר הפסוקים בהם מנענעים בהלל, החזן והקהל מנענעים ואומרים אותם כל אחד לפי הקצב שלו ואין החזן מקריא בקול ולאחריו הקהל.

66. סידור אדה"ז שם. ובספר המנהגים ע' 67 מסתפק האם מנענע ב"אנא" הראשון או השני.

לפי המבואר להלן הע' 71 יתכן וגם כאן תהא ההכרעה שמנענע רק ב"אנא" הראשון. וצ"ע.

67. שו"ע אדה"ז סי' תפח ס"ג. סי' תרמט סוסכ"א. אגרות קודש חי"ז ע' סז.

68. ספר המנהגים ע' 67. וראה אוצר מנהגי חב"ד אלול-תשרי סו"ע שי ואילך, שזהו לפי הנהגת כ"ק אדמו"ר הרי"צ (שיחת כ"ק אדמו"ר ליל ה' דחג-הסוכות תשמ"ח - תורת מנחם תשמ"ח ח"א ע' 243. ושם, שהיה זה בשל מצב בריאותו, וממילא הזהירות היתרה לשלימות האתרוג. ע"ש). ושכנראה בעבר לא נהגו כן אנ"ש, אלא היו מחזיקים את האתרוג בכל משך זמן אמירת ההלל.

69. ראה הביאור בזה בהרחבה בישיבת ליל ה' דחג-הסוכות תשמ"ח (תורת מנחם תשמ"ח ח"א ע' 243 ואילך), שהוא כדי להגיש את הענין ד"הקהל" - אחדות בני-ישראל.

70. שו"ע אדה"ז סי' תרנא סי"ד.

71. סידור אדה"ז דיני הלולב. ובספר המנהגים ע' 67 הסתפק האם ב"הודו" שבסוף הלל מנענע בכפוף או בעיקרו, אך בהנהגת כ"ק אדמו"ר ללוח כולל חב"ד (הובא במבית הגנוזים ע' רנ) הכריע ככפפים - ראה אוצר מנהגי חב"ד אלול-תשרי ע' שיב. וראה גם אגרות קודש כ"ק אדמו"ר ח"א ע' רלו.

72. על פי מג"א סי' תרנא סקי"ט.

73. כי באמירת "השם" צריך כוונה יתירה ועי' הנענוע יהיה טרוד ולא יוכל לכוון כל כך (מחצית השקל על המג"א שם בשם הלבוש).

74. אגרות קודש כ"ק אדמו"ר ח"ב ע' יג. וביאר שם (נוסף על פי הפשוט) הדוי' היא מדת הרחמים ושייך לנענועים (לפי) דרום - מדת החסד.

75. הלכות ומנהגי חב"ד ע' 67.

76. כך המנהג הרווח. וכ"כ בס' ארבעת המינים (ויינר) ח"א ע' שכג. ולהעיר מאגרות קודש ח"ב סי' רע. יב. אוצר מנהגי חב"ד אלול-תשרי ע' שיג.

77. מלבד בשבת-קודש, כדלהלן בפנים ס"מ.

78. סידור אדה"ז סדר הושענות.

79. כפי ההלכה והוראת רבותינו נשיאנו אודות התפילות והפיוטים דימים הנוראים (ראה לעיל גם במדריך לראש השנה פ"ב סעיפים י-יא. וש"נ) - נתייבם בשדה השליחות ח"ב פ"ב ס"ג (ושם: "וראוי אפוא שהגבאי יודיע לשליח-ציבור מבעוד מועד, בכדי שיסיפק להתכונן כראוי").

80. שו"ע אדה"ז סי' תרנא סוס"ג.

81. לוח כולל חב"ד. אוצר מנהגי חב"ד אלול-תשרי ע' שיד.

82. לוח כולל חב"ד.

83. אוצר מנהגי חב"ד אלול-תשרי ע' שיד.

84. היום יום י"ח תשרי. ובהלכות ומנהגי חב"ד ע' 67, שכך נהג כ"ק אדמו"ר.

85. היום יום י"ח תשרי. וראה אוצר מנהגי חב"ד אלול-תשרי ע' שיד.

86. ספר המנהגים ע' 67.

87. ספר המנהגים ע' 67.

88. ספר המנהגים ע' 67. וראה להלן בפנים פ"ד ס"י.

89. הלכות ומנהגי חב"ד ע' 67. וראה לשון אדה"ז בסידור: "מקיף התיבה". ועי' בהמובא בנתייבם בשדה השליחות ח"ב פ"ב סי' ט"ו ובהערות שם. וש"נ. וכן פסקו רבני חב"ד בהגות הסוכות תשפ"א בעת מגיפת הקורונה, גם כשמתפלל בביתו ויקיף שולחן או כסא כאשר מונח עליו ספר תנ"ך וכיו"ב (הוראות והנחיות לחג הסוכות לחולים ולמבודדים, סוכות תשפ"א, מוקד הלכה' שע"י בית דין רבני חב"ד באה"ק, לפי בן איש חי שנה א סו"פ האינינו).
90. אוצר מנהגי חב"ד אלול-תשרי סו"ע שטז.

לח. אוחזים את ארבעת-המינים עד סיום ה"הושענות" ואמירת הפסוק "למען דעת" וגו' גם בהושענא-רבה⁹¹.
לט. אבל בשנת אבילות רח"ל אינו מקיף את הבימה בארבעת-המינים⁹².

מ. בשבת אין מקיפים וגם אין אומרים "הושענות"⁹³.
מא. ביום הראשון שאחר השבת אומרים גם את ההושענא דיום השבת, אבל אין מקיפים אלא פעם אחת באמירת ההושענא דיום זה⁹⁴.
נ. אודות סדר ההושענות בהושענא רבה - ראה להלן פי"ד ס"ו ואילך.

קריאת-התורה ביום-טוב

מב. לפני פתיחת הארון בשלש רגלים, כשחל יום-טוב בחול אומרים קודם "בריך שמי" י"ג מדות ותפלת "ריבונו של עולם" פעם אחת. ואם חל בשבת אין אומרים אותם⁹⁵.

מג. פותחים את הארון ומוציאים שני ספרי-תורה, את הספר הראשון נותנים לשליח-הציבור שיוליכו לבימת-הקריאה, ואת הספר השני נוטל הפותח את הארון בעצמו ומוליכו אחרי השליח-ציבור אל בימת-הקריאה⁹⁶.

מד. לכתחילה יש לגלול את ספר-התורה השני לפני התפילה, כדי למנוע טרחא דציבורא בגלילתו בציבור בשעת הקריאה⁹⁷.

מה. יש להשתדל שהספר הראשון שמוציאים מההיכל יהיה מכוון לקריאה הראשונה.

אם טעו והוציאו תחילה את הספר המכוון לקריאה השניה, יש לקרוא בו בתחילה - ולכן יגללו אותו לקריאה הראשונה ויקראו בו, ואח"כ יגללו את הספר השני לקריאה השנייה⁹⁸.

מו. לאחר שספרי-התורה מגיעים אל בימת-הקריאה, מניחים על הבימה את ספר-התורה הראשון, ומוסרים את ספר-התורה השני למי שישב עמו ויחזיקנו עד שיגיע זמן הקריאה בו⁹⁹.

מז. אין מניעה שקטן יישב עם ספר-התורה, ובלבד שיחזיקנו ביציבות ובכבוד¹⁰⁰.

מח. בספר-התורה הראשון קוראים לחמשה קרואים בפרשת אמור: "שור או כשב" (ויקרא כב, כו - כג, א-מד).

מט. לאחר הקריאה, בסיום עליית 'חמישי', מניחים את ספר-התורה השני על בימת הקריאה ליד¹⁰¹ ספר-התורה הראשון, אומרים חצי-קדיש, ולאחר מכן מגביהים וגוללים את ספר-התורה הראשון¹⁰².

נ. לאחר סיום¹⁰³ גלילת ספר-התורה הראשון פותחים את ספר-התורה השני וקוראים בו למפטיר בפרשת פנחס (במדבר כט, יב-טז) "ובחמשה עשר יום", ולאחר מכן מגביהים וגוללים אותו כרגיל¹⁰⁴.

נא. במקום שיש רק ספר-תורה אחד, יאמרו חצי-קדיש מיד לאחר סיום עליית 'חמישי' ורק לאחר-מכן יגללו את ספר-התורה למפטיר ולאחר קריאת המפטיר מגביהים וגוללים אותו כרגיל¹⁰⁵.

נב. לאחר מכן קוראים להפטרות היום: "הנה יום בא לה" (זכריה פי"ד).

תפילת מוסף

נג. מתפללים תפילת מוסף לשלש רגלים והכהנים נושאים את כפיהם. מנהגי הציבור בעת נשיאת כפים - כנדפס בסידור.

נד. לאחר תפילת מוסף - שיעור תהלים היומי, קדיש יתום ואמירת שש זכירות.

סדר הקידוש

נה. נוסח הקידוש: "אתקינו סעודתא", "אלה מועדי", "בורא פרי הגפן", "לישב בסוכה"¹⁰⁶.

נו. המסובים (מלבד המקדש) מברכים "לישב בסוכה" אחר "המוציא"¹⁰⁷.

נז. טובלים פרוסת המוציא בדבש. אכן, מקפידים להניח גם מלח על השולחן¹⁰⁸.

עוד בדיני הקידוש וברכת "לישב בסוכה" - ראה להלן פ"ז ס"ז ואילך.

"מבצע לולב"

נת. במהלך היום יוצאים לזכות את הרבים במצות נטילת לולב, כתקנת כ"ק אדמו"ר.

91. שם ע' שיו. וכן משמע בשער הכולל פמ"ה ס"ט.

92. ספר המנהגים ע' 78 מש"ע אורח-חיים ס"ו תרס סוס"ב. וראה ספר השיחות תש"ד ע' 30.

93. ר"ד כ"ק אדמו"ר כ"ה תשרי תשל"ל (תורת מנחם חנ"ח ע' 197).

94. סידור אדה"ז קודם הושענות.

95. ספר המנהגים ע' 67.

96. כאשר הושענא רבה חל ביום ראשון, אין ברור מהו מנהגנו בנוגע לאמירת ההושענות דיום ו', האם נוהגים לומר קודם את ההושענות של יום ו' ואז מתחילים את שבעת ההקפות או שמתחילים מיד בהקפה ראשונה, והאם משום שממילא יאמרו הושענות אלו בהקפה השישית. ויש ששמו לב בשנת תשנ"ב, שאז חל הושענא רבה ביום ראשון, שעד שכ"ק אדמו"ר התחיל בהקפה הראשונה לקח הרבה זמן לפי ערך, ואולי אמר אז ההושענות דיום ו'. וראה קובץ אהלי שם - ליובאוויטש גל' ד' ע' 131.

97. סידור אדה"ז בקריאת-התורה של שבת ויו"ט. וראה סידור רבינו הזקן עם ציונים מקורות והערות על אתר הע' 72.

98. כך נוהגים בבית-חיינו ובקהילות אנ"ש. וראה שערי אפרים שער י ס"ו.

99. לפי המבואר בשו"ע ס"י קמ"ג, שאין גוללים ספר-תורה בציבור.

100. כפר חב"ד גל' 1099 ע' 35, שכן הורה כ"ק אדמו"ר הרי"צ. השבת בקבלה ובחסידות, מנהגי שבת, הוצאת ס"ח, ס"ט ובהע' *249.

101. שערי אפרים שם.

102. אגרות קודש ח"ג ע' קלח (לענין נתינה לקטן להחזיק ספר-תורה "לאחר הגבה וכיו"ב).

וראה מ"ש בזה בשערי אפרים שם. ספר חיים (להר"ח פאלאג'י, ס"ב ב ס"א). חקרי מנהגים אור"ח ס"י לה (ח"א ע' רכז). אסיף מנהגים והנהגות לחסידי חב"ד - קריאת התורה (נדפס בסוף תיקון קוראים בהוצאת חזק, תש"פ), סמ"ה. וש"נ.

101. כש"ת משנה הלכות ח"ג ס"י כב כתב שצריך להניחו משמאל לספר-התורה הראשון, כדי שיהיה קרוב יותר לבעל-הקריאה ולא ייראה כמעביר על המצוות. ע"ש. ו"א שכך היה המנהג בבית-חיינו. אבל ראה התקשרות גל' תתק"ז ע' 13 הע' 7.

102. ואם שכחו ואמרו חצי-קדיש לפני הנחת ספר-התורה השני - אין זה מעכב ולא צריכים לומר שוב קדיש לאחר קריאת המפטיר (ראה פסקי תשובות ס"י קמז סק"י ובהע' 37 שם).

103. ראה שו"ע ס"י קמז ס"ח ובמשנ"ב סק"ה. וכ"ה בשערי אפרים שער י ס"י"ב.

104. ראה שו"ע ס"י קמז ס"ח ובמג"א שם סק"ב.

105. האוחז את ספר-התורה הראשון אינו צריך לעמוד להגבהת ספר-התורה השני - שו"ת קנין תורה ח"ה ס"י טז. התקשרות גל' א"ע ע' 8 הע' 10.

106. א"א בוטשאטש שם. אלף המגן ס"י תקפ"ד סק"ה.

107. ספר המנהגים ע' 67, שלמעשה מברכים "לישב בסוכה" אחר הקידוש ולא אחר ברכת "המוציא", ודלא כבשו"ע אדה"ז ס"י תרמ"ג ס"ג.

108. הלכות ומנהגי חב"ד ע' 63. לוח יומי הלכה למעשה שם ע' כט.

109. כדלעיל בפנים פ"ה ס"ג, וראה שם ס"ד.

וראה להלן בהרחבה פ"י אודות פרטים השייכים למבצע ארבעת המינים.

תפילת מנחה

נט. אומרים קרבנות, "אשרי" ו"ובא לציון", ומתפללים שמונה-עשרה לשלש רגלים, "עלינו לשבח".

תפילת ערבית

ס. מתפללים תפילת ערבית של חול, ובשמונה-עשרה מוסיפים "אתה חוננתנו" ו"יעלה ויבוא".

דיני השוכח "יעלה ויבוא" - ראה להלן פ"א ס"ח ואילך.

הבדלה

סא. ההבדלה צריכה להיעשות בסוכה¹⁰⁹.

סב. כשמבדיל על היין, אחר ברכת "המבדיל בין קודש לחול" מברך "לישב בסוכה". וראוי לאחר ההבדלה לאכול עכ"פ מזונות בשיעור יותר מכביצה¹¹⁰.

סג. המבדיל על השכר או חמר מדינה אינו מברך "לישב בסוכה"¹¹¹.

אודות שמחת בית-השואבה - ראה להלן פ"ט.

ז.

דיני ישיבה בסוכה

מצות הישיבה בסוכה

א. נאמר בתורה "בסוכות תשבו שבעת ימים", ולמדו מכך חכמים, שכוונת הפסוק "תשבו" - "כעין תדורו", כלומר, שבמהלך ימי חג-הסוכות על האדם לדור בסוכתו כפי שהוא דר בביתו במשך כל השנה, ו"ידמה עליו סוכתו כאילו היא ביתו, וכל דבר שלא היה עושה חוץ לביתו לא יעשה חוץ לסוכתו"¹¹².

ב. "צריך כל אדם לכוון בישיבתו בסוכה שיושב בה כדי לקיים מצות הקב"ה שציוונו לישב בסוכה זכר ליציאת מצרים"¹¹³, וכוונה זו היא חלק מקיום המצוה עצמה¹¹⁴.

אכילה ושתיה בסוכה

ג. בכל ימי חג הסוכות אין חיוב לאכול בסוכה, ואם ירצה יכול לאכול במשך כל ימות החג רק מאכלים

שאינו חייב לאכול בסוכה, אלא שאם רוצה לאכול 'אכילת קבע' (כדלהלן) - צריך לאכול בסוכה.

אולם ביום-טוב ראשון ובשבת חול-המועד, כיון שחייב לאכול בהם סעודות הנחשבות ל'אכילת קבע' (כדלהלן) - חייב לאכול בסוכה¹¹⁵.

ד. מעיקר הדין, רק 'אכילת קבע', שהרגילות לאוכלה בביתו - חייבים לאכול בסוכה, ואילו 'אכילת עראי', שלפעמים אוכלה מחוץ לביתו - יכולה להיות מחוץ לסוכה¹¹⁶.

ה. שיעור 'אכילת קבע' הוא לחם או מזונות בכמות יותר מכביצה (יותר מ-56 סמ"ק)¹¹⁷, אולם לחם או מזונות עד כביצה¹¹⁸, וכן אכילת פירות ושאר מיני מאכלים שברכתם העץ, האדמה או שהכל, אפילו הרבה - נחשבת ל'אכילת עראי'¹¹⁹.

ו. מותר לשתות את כל המשקין מחוץ לסוכה, אפילו יין, אבל אסור לקבוע את עצמו לשתות יין או שאר משקין חשובים (כלומר, לשבת במיוחד כדי לשתות יין או שאר משקין חשובים, או בחבורה וכגון בהתוועדות וכיו"ב¹²⁰) מחוץ לסוכה¹²¹.

ז. אך "כל המחמיר על עצמו שלא לשתות כלל חוץ לסוכה, אפילו מים - הרי זה משובח"¹²².

ואכן, מנהג חב"ד למעשה, שלא אוכלים ולא שותים מאומה מחוץ לסוכה, אפילו מים¹²³.

ח. כ"ק אדמו"ר הרש"ב היה נכנס לסוכה אף לצורך נטילת תרופה¹²⁴.

ט. הנשים אינן מחויבות במצות סוכה, אך אם רוצות לאכול בה ולברך "לישב בסוכה" - הרשות בידם¹²⁵, אולם גם הנוהגות כן אינן מקפידות לאכול ולשתות דוקא בסוכה¹²⁶.

שינה בסוכה

י. מעיקר הדין, חובה לישון בסוכה אפילו שינת עראי,

115. שם ס"י תרלט ס"ז.

וראה לעיל פ"ה ס"ו, שבליילה הראשון של חג-הסוכות ישנו חיוב מיוחד לאכול כזית פת בסוכה מעבר לחיוב הרגיל של האכילה בסוכה במשך כל ימי החג. ע"ש.

116. שם ס"ז וס"א.

117. ראה שו"ע אדה"ז ס"י עדר ס"ו, שדי בכך "שאכל מעט יותר מכביצה", כדי שלא יחשב כאכילת עראי. אבל ראה רמב"ם הל' סוכה פ"ו ה"ו. שיעורי הלכה למעשה ח"א ס"י עט. כמו"כ מהרצאת דברי אדה"ז בנדו"ד (ס"י תרלט ס"א) משמע שכל שאכל יותר מכביצה חשיב אכילת קבע, ואין צריך לזה קביעות סעודה, ודלא כהחולקים בזה (ראה הדעות בשיעורי תשובה ס"י תרלט ס"ד. משנ"ב שם סקט"ז).

118. "שכן דרך האדם לטעום פעם אחת מלוא פיו חוץ לביתו, ומלוא פיו הוא כביצה" (שו"ע אדה"ז שם). ולכן אף שלכמה עניינים נחשבת כסעודה - ראה שו"ע אדה"ז ס"י קנח ס"ב (לענין נטילת ידים). ס"י רצא ס"א (לענין אכילת סעודה שלישית). ס"י תקכו ס"ג (לענין עירוב תבשילין), ועוד, מ"מ עדיין היא בגדר 'אכילת עראי', ובפרט לענין סוכה, כיון "שכן דרך האדם לטעום... חוץ לביתו".

119. שו"ע אדה"ז ס"י תרלט שם.

120. ראה שו"ע אדה"ז ס"י ריג ס"א: ". . . בפת ויין שהם חשובים ודרכם לקבוע עליהם בהסיבה מפני חשיבותם".

121. שו"ע אדה"ז שם ס"ב.

122. שם.

123. ראה ספר המנהגים ע' 67. תורת מנחם - רשימת היומן ע' קסב. לקוטי שיחות חכ"ט ע' 211.

124. אוצר מנהגי חב"ד אלול-תשרי ע' ש.

125. ראה שו"ע אדה"ז ס"י תרמ ס"א-ב.

126. אוצר מנהגי חב"ד שם.

109. שו"ע אדה"ז ס"י תרלט ס"ו.

110. ראה אוצר מנהגי חב"ד אלול-תשרי ע' שכד, שבשנת תש"ד היה מעשה רב מכ"ק אדמו"ר הרי"צ, שהורה לברך "לישב בסוכה" אחר הבדלה. ושכן הורה כ"ק אדמו"ר ברבים לנהוג לפועל בחג-הסוכות שנת תשכ"ט. וראה גם יומן הרב מני מנחם מענדל וולף ש' מתשרי תשכ"ט (מהדורה ישנה) ע' ז. יומן בית חיינו תשל"ה ע' 20. וכן כתב בשיעורי הלכה למעשה ח"א ס"י עט סוף אות ו ש"ק אדמו"ר הורה כך בכמה שנים.

אבל ראה תורת מנחם - רשימת היומן ע' קסב (ושם: "הבדלתי על היין [במוצאי יום-טוב], וציווני [כ"ק אדמו"ר הרי"צ] לברך גם 'לישב בסוכה' (אלא שהיה בדעת - וכן היה - לאכול אח"כ סעודת הערב"). שם ע' רסה (ושם: "כיון שזהו יין, ואח"כ הרי נאכל מה שחייבים לברך על זה לישב [בסוכה]), אי"כ צריך שתברך, אבל בחשאי"). ועפ"ז מ"ש בפנים ש'ראוי' וכו'.

111. תורת מנחם - רשימת היומן ע' קסב.

112. שו"ע אדה"ז ס"י תרלט ס"א וס"ד.

113. שם ס"י תרכה ס"א.

114. ראה בהצוין לעיל פ"ה סט"ו.

אלא ש"עכשיו נהגו העולם להקל בשינה, שאין ישנים בסוכה רק המדקדקים במצוות¹²⁷.

יא. אולם מנהג רבותינו נשיאנו שלא לישן בסוכה, מחמת שהאיר אצלם גילוי אור המקיף המאיר בסוכה¹²⁸, וכן המנהג למעשה גם אצל חסידי חב"ד, אף שאין מרגישים אור המקיף, כיון שמנהג רבותינו בידינו, ומטעמים נוספים¹²⁹.

לימוד ותפילה בסוכה

יב. צריך ללמוד בתוך הסוכה, אלא אם כן דרכו ללמוד בבית-המדרש, או שאין דעתו מיושבת עליו בלימודו בסוכה, שאז יכול ללמוד מחוץ לסוכה¹³⁰.

יג. אם צריך הוא לריבוי ספרים בלימודו, אזי אם יכול בקל לסדר להם מקום בסוכה - ילמד בסוכה, אבל אם הדבר כרוך בטרחה רבה - יכול ללמוד בהם מחוץ לסוכה¹³¹.

יד. את התפילות מתפללים כרגיל - בבית-הכנסת, אולם במקום שאין שם בית-הכנסת או מי שאינו יכול לילך לבית-הכנסת, אם יכול להתפלל בסוכה בכוונה ובישוב הדעת - צריך להתפלל בסוכה, ואם לא - יתפלל בביתו¹³².

שהות בסוכה

טו. כאמור, ממצות התורה, שכל דבר שאדם רגיל בדרך כלל לעשותו בביתו במשך ימי החג עושהו בסוכתו, ובכל רגע שהאדם נמצא בסוכה הוא מקיים מצוה¹³³, ולכן גם אם צריך לדבר עם חבירו - ידבר עמו בסוכה¹³⁴.

טז. אך מאידך, יש להשתדל לשמור על קדושת הסוכה וכבודה¹³⁵, ומלבד מה שודאי יש להיזהר שלא לדבר בה דברים האסורים - גם מחוץ לסוכה - כלשון-הרע ורכילות וכדו', נכון לכתחילה שלא לשוח בה כלל שיחה בטלה וידבר בה רק בדברי תורה¹³⁶. אמנם גם מי שצריך לדבר דברי חול - ידבר בסוכה, שגם בזה מקיים הוא מצות סוכה¹³⁷.

יז. כ"ק אדמו"ר הרשב"ב היה יושב בסוכה כל היום¹³⁸. וכן נהג כ"ק אדמו"ר לשבת רוב היום בסוכה¹³⁹.

וראה להלן סכ"ד אודות חובת ה"טיול" בסוכה והגדרתו.

בעת ירידת גשמים

יח. כשיורדים גשמים במהלך סעודתו בסוכה, אף שמעיקר הדין ישנם מצבים בהם פטור הוא מלהמשיך לשבת בסוכה ויכול לצאת ולהמשיך את סעודתו בבית ואין מחייבים אותו לשוב לסוכה אף כשפסקו הגשמים¹⁴⁰ - מנהג חסידים להמשיך ולאכול בסוכה גם בעת הגשמים¹⁴¹, ואף מברכים "לישב בסוכה"¹⁴².

כניסה לסוכת חבירו ללא רשות

יט. מותר להיכנס ולאכול בסוכת חבירו בשעה שאין בעל הסוכה שם, שבודאי לא יקפיד על זה, שנוח לו לאדם שתיעשה מצוה בממונו. אבל כשבעל הסוכה שם, לכתחילה אין להיכנס בלא רשות, שמא הוא מקפיד על כך¹⁴³.

דיני ברכת "לישב בסוכה"

כ. על אכילה בסוכה < ברכת "לישב בסוכה" נאמרת על אכילת דבר שאסור לאוכלו מחוץ לסוכה, ולכן אין מברכים אותה אלא אם כן אוכל פת או מאפה או תבשיל העשוי מחמשת מיני דגן בשיעור יותר מכביצה (56 ס"מ"ק)¹⁴⁴.

אבל האוכל פחות משיעור זה או שאוכל משאר מיני מאכלים אפילו הרבה, ואף אם קובע עליהם סעודתו - נחשבת אכילה זו לאכילת עראי שאין חייבים מן הדין לאוכלה בסוכה¹⁴⁵, ואין מברכים על אכילה זו "לישב בסוכה"¹⁴⁶.

כא. על שתייה, שינה וטיול בסוכה < הגם שמצות ישיבה בסוכה כוללת גם שתייה, שינה¹⁴⁷ וטיול¹⁴⁸ בסוכה - ברכת "לישב בסוכה" נאמרת על האכילה, שהיא עיקר מצות הישיבה בסוכה וכל שאר הדברים טפלים אליה ונפטרים בברכת "לישב בסוכה" שעל האכילה ואין לברך עליהם במיוחד¹⁴⁹ (וראה להלן סכ"ו ואילך לענין שתיית יין).

כב. גם כאשר נכנס לסוכה לצורך שתייה או טיול ואוכל

127. שו"ע אדה"ז סי' תרלט ס"ד וס"ז-ט.

128. ספר השיחות תרצ"ט ע' 295. אוצר מנהגי חב"ד ע' שא ואילך.

129. ביאור טעם המנהג ע"ד ההלכה - ראה לקוטי שיחות חכ"ט ע' 211 ואילך. מכתב כ"ק אדמו"ר מיום ז' חשוון תשס"ו (הובא בשלחן מנחם ח"ג ע' רכב הע' ג). וראה בהרחבה קובץ היכל הבעש"ט ג' ד' ע' עא ואילך. ג' ה' ע' סב ואילך. וש"נ.

130. שו"ע אדה"ז סי' תרלט ס"ד וס"ז-ט.

131. "לפי שכל טרחה יתירה שאין האדם מצטער ומונע את עצמו מטרחה זו כדי לישב בביתו בקביעות - אין מחויב לטרוח כדי לישב בסוכתו בקביעות" - שו"ע אדה"ז שם ס"ד. שם ס"ה.

132. ראה שו"ע אדה"ז סי' תקצב ס"ז. סי' תרלט ס"ד וס"ז.

133. שו"ע אדה"ז סי' תרלט ס"ד וס"ז-ט.

134. להעיר ממכתב כ"ק אדמו"ר שהובא בשלחן מנחם ע' רכב הע' ג, שא' הטעמים לאי שינה בסוכה הוא "כדי לשמור על קדושת הסוכה, וכדי לעורר ולהגביר יחס של קדושה לסוכה, השינה בסוכה אינה נהוגה אצלנו" כו'. וראה עוד בארוכה בקובץ היכל הבעש"ט הנו' ג' ד' ע' פח ואילך מפי ספרים ומפי סופרים בענין עוצם קדושת הסוכה וההנהגה בה. וראה עוד להלן בפנים בדיני כבוד הסוכה.

135. ראה כף החיים סי' תרלט ס"ק ה-ו בשם הראשית החכמה והשל"ה הק. פסקי תשובות (מהדורת תשפ"א) סי' תרלט הע' 5.

136. ולהעיר ממה שאפרים סי' תרכה סק"ה, שגם בסעודת החג עם בני ביתו, גם אם אינם בני תורה, ידבר עמם מענין החג ומצוותיו, ומ"מ לא ישום יד לפיו וישב דומם לגמרי, שלא יגרום מניעת שמחת יום-טוב, שהרבה חשו חכמים למניעתה, אלא ידבר עמם כמה שאפשר בדברי תורה וישמחם כפי מידתו והכל לפי מה שהוא אדם. ע"ש.

137. ראה אליה רבה סי' תרלט סק"א. בכורי יעקב שם סק"ב.

138. ליובאוויטש וחייליה ע' 31.

139. ראה בקודש פנימה ע' 22. וראה גם רשימות דברים ח"א ע' רפז אודות הנהגת ר' איצ'ה 'דער מתמיד', שלא היה יוצא מהסוכה כל היום כי אם לדברים ההכרחיים ביותר.

140. ראה פרטי הדינים בזה בשו"ע אדה"ז סי' תרלט ס"ז ואילך.

141. ראה שו"ת מנחת אלעזר ח"ד ס"ח לא, שכך נהגו תלמידי הבעש"ט. וכ"ה מנהג חב"ד - ראה לקוטי שיחות חכ"ט ע' 211 הע' 7. וראה בהרחבה אוצר מנהגי חב"ד ע' שב ואילך.

142. כך נהג כ"ק אדמו"ר הרי"צ בשנת תרצ"ג וכן כ"ק אדמו"ר בשנת תשכ"ו. וראה גם אוצר מנהגי חב"ד שם.

143. שו"ע אדה"ז סי' תרלו ס"ט.

144. ומ"מ ישתדל לקצר בשהותו שלא יגרום לאי-נעימות לבעל הסוכה, שימנע בינתיים מלהיכנס לסוכה.

145. ראה שו"ע אדה"ז סי' תרלט ס"א וס"ז.

146. שם ס"א וס"ז. וראה לעיל בפנים ס"ג ואילך.

147. כדלעיל בפנים ס"י ואילך.

148. ראה גדרו להלן בפנים סכ"ד.

149. שו"ע אדה"ז סי' תרלט ס"ב. וראה לקוטי שיחות חכ"ט ע' 217 ובהערות שם.

בה רק לאחר-מכן - אינו צריך לברך "לישב בסוכה" אלא מברך בשעת האכילה, לפי שהם טפלים לאכילה שלאחריהם¹⁵⁰.

כג. ברכה בסוכת חבירו < אכן, אם נכנס לסוכה שאינו אוכל בה, כגון שנכנס לסוכת חבירו שלא למטרת אכילה אלא ל"טיול" בלבד וכיו"ב (כדלהלן) - צריך לברך תחילה "לישב בסוכה" אף שאינו אוכל שם¹⁵¹.

כד. "טיול" פירושו שהייה למשך זמן בסוכה לצורך הנאה בצילה, לימוד תורה בה, או שאר בילוי ותענוג בה¹⁵², אבל כניסה לזמן קצר מאוד וכדו' יש להסתפק אם נחשבת ל"טיול", ובכל מקום ספק מוטב להכניס עצמו לחיוב ברכה ודאי, באכילת מזונות כשיעור או לצאת בשמיעת הברכה מאחר¹⁵³.

וראה להלן פ"ח ס"ו לענין ברכת "לישב בסוכה" על כניסה לסוכה לצורך נטילת לולב.

כה. עם זאת, כאשר מטרת הכניסה לסוכת חבירו היא לצורך אכילה, אלא שאוכל מיני מאכלים שמוטר לאוכלן מחוץ לסוכה או שאוכל פחות מכשיעור¹⁵⁴ - אינו מברך "לישב בסוכה"¹⁵⁵.

כו. לאור האמור, הנכנס לסוכת חבירו לצורך התועדות וכיו"ב, אף אם יאכל שם מאכלים שמוטר לאוכלן מחוץ לסוכה או שאוכל פחות מכשיעור - צריך לברך "לישב בסוכה" מצד ה"טיול" בסוכה, אלא שאם נכנס לזמן מועט ממש, כגון לומר "לחיים" וכיו"ב ויוצא מיד - לא יברך¹⁵⁶, ואם נשאר לזמן מועט שיש להסתפק אם נחשב לטיול - נכון שאוכל מזונות כשיעור ויכניס עצמו לחיוב ברכת "לישב בסוכה" או שישמענה מאחר.

כז. ברכה על שתיית יין בסוכה < נחלקו הפוסקים אודות ברכת "לישב בסוכה" כשקובע עצמו לשתיית יין

150. שו"ע אדה"ז שם.

151. שם סט"ו, ע"פ הט"ו שם ס"כ.

ואף שיש שכתבו שגם לדין נכון לאכול שם כשיעור כדי להתחייב מצד האכילה בסוכה, וכמשמעות המג"א שם סקט"ו ועוד - הנה באדה"ז לא הובאה עצה זו, ומשמע שאין צריך לזה ויכול לברך בכה"ל על הטיול מצד"ע, ורק במקום שיש גם אכילה פוטרת היא לשאר הדברים, אבל אין צריך לחזור אחר האכילה כדי לברך "לישב בסוכה", אלא שעצה זו נכונה במקום שיש להסתפק אם שהייתו בסוכה היא בגדר טיול המחייב ברכה, כנ"ל בפנים. וראה גם לוח יומי הלכה למעשה (בד"צ קראון הייטס), חג הסוכות תשפ"א, ע' לז.

152. בהגדרת הטיול בסוכה נשתברו קולמוסים רבים - ראה בהרחבה אנציקלופדיה תלמודית מע' ישיבת סוכה - חכ"ו ע' יז ובהערות שם. קובץ אור ישראל (מונסי) גל' עז ע' קלו. פרסם חב"ד גל' 14 הע' 169. פרסם שלום ח"א ע' קנא ואילך. ועוד. אולם העולה מדברי רבים מהפוסקים וכן מכ"מ בדברי אדה"ז הוא כפנים, ואין כאן המקום להאריך בדקדוקי הלשונות.

153. שכן בשתייה מועטת יש להסתפק בה אם היא בגדר טיול - ראה שבלי הלקט ס"ו שמו. וראה גם מג"א ס"ו תרלט סק"ו. ועוד. וספק ברכות להקל, ולכן נכון שיכניס עצמו לידי חיוב ברכה או שישמענה מאחר, כפנים. וכן כתב הרב יוסף ישעיה ברוך ש'.

154. בשו"ע אדה"ז שם: "אבל אם נכנס לאכול בתוכה מיני מאכלים שמוטר לאוכלן חוץ לסוכה" ולא הזכיר אכילת עראי, ומאי שנא, וצ"ל דאכילה פחות מכשיעור ככלל "מאכלים שמוטר לאוכלן חוץ לסוכה". ועצ"ע.

155. שו"ע אדה"ז שם.

והיינו, שכיון שהכניסה היא לשם אכילה ולא לשם טיול, הרי שלא ניתן לברך אלא אם כן אוכל כשיעור ממאכלים שאסור לאוכלם מחוץ לסוכה.

ונראה שלא יעיל שיחליט עכשיו להישאר עוד זמן מה בסוכה זו ותחול הברכה גם על עצם הישיבה והטיול, וע"ד עצת המשנ"ב שם סקט"ו (ע"ש) - שכן העיקר תלוי בכונתו בשעת הברכה, ואם מלכתחילה לא נתכוון לזה - אינו יכול לתקן כונת הברכה למפרע (ראה כע"ז במג"א שם סק"ו. פסקי תשובות שם הע' 92), ועצת המשנ"ב היא למי שמלכתחילה מכוון בברכתו על האכילה פחות מכשיעור (לשיטתו - ע"ש), להתעכב עוד בסוכה לשם ישיבה וטיול, וכבר נכלל כל זה בהברכה, ואין ללמוד מכך על מקרה שמלכתחילה התכוון רק על אכילה בלבד.

156. ראה אורחות חיים סוכה סל"ט שביוצא ונכנס אינו נחשב טיול.

ושאר משקים חשובים (כלומר, לשבת במיוחד כדי לשנות יין או שאר משקין חשובים, או בחבורה וכגון בהתוועדות וכיו"ב), ולכן אין לקבוע עצמו לשתיית יין וכיו"ב אלא בסוכה שאכל בה היום ובירך עליה "לישב בסוכה"¹⁵⁷ (וזאת אף אם יצא בינתיים מהסוכה שלא על-מנת לחזור או שהיה מחוץ לסוכה יותר משעה או שתיים¹⁵⁸).

כח. אם קבע עצמו לשתיית יין וכיו"ב בסוכת חבירו¹⁵⁹ או אפילו אם שותה רביעית יין בלבד¹⁶⁰ - נכון שיאכל מזונות כשיעור ויכניס עצמו לחיוב ברכת "לישב בסוכה" או שישמענה מאחר¹⁶¹.

כט. הפסק בברכת "לישב בסוכה" < אם בירך "לישב בסוכה" על אכילתו כשיעור המחויב בברכה (כדלעיל ס"כ) ויצא מן הסוכה וכעת חוזר שוב לאכול, אזי באם שהיה מחוץ לסוכה למעלה משעתיים¹⁶², או אפילו אם חזר מיד אלא שכשיצא היה בדעתו לשהות זמן רב (למעלה משעתיים) מחוץ לסוכה - עליו לחזור ולברך "לישב בסוכה" על האכילה השניה. אבל אם שהה מחוץ לסוכה פחות מזמן זה - אינו צריך לברך שנית¹⁶³.

אולם אם חוזר לשתיית או לטייל בסוכה, אף אם חזר לאחר זמן מרובה - אינו צריך לברך שוב "לישב בסוכה", ונפטר בברכת האכילה¹⁶⁴.

157. ואז לכ"ע אינו צריך לברך על השתייה - ראה שו"ע אדה"ז ס"ו תרלט סט"ו.

ובפשוטו ה"ה אם קבע שתייתו קודם שאכל בסוכה זו שדעתו לאכול בה היום, שיכול לשנות ולסמוך בברכה על האכילה שאח"כ, כמבואר שם סס"י"ב, וכאן קיצר בלשונו וסמך דבריו על מ"ש לעיל.

158. ראה להלן בפנים סכ"ט פריט דין הפסק לענין ברכת "לישב בסוכה". ויש להעיר, והנה מבואר להלן שאם יצא מן הסוכה שאכל בה היום שלא ע"מ לחזור או שיצא וחזר לאחר למעלה משעתיים, שאז כשהוא צריך לחזור ולברך "לישב בסוכה" על אכילתו, אלא שדין זה הוא דוקא כשבו לאכול שוב בסוכה, ויש הפסק בין האכילה הראשונה לאכילה השנייה, אבל אם חזר רק לצורך שתייה וטיול בלבד - הם נמשכים אחר האכילה הראשונה "אפי" יצא חוץ לסוכתו אחר האכילה והפסיק הרבה בין האכילה להשתייה ושינה וטיול" (שו"ע אדה"ז שם ס"ב), ולכן, בנדו"ד, בקובע עצמו על היין, אף שיש ספק אם צריכים לברך בנפרד על שתיית יין זו, עדיין לכל היותר דינה כשתייה שחייב לעשותה בסוכה ולא כאכילה, ולכן כשכתב אדה"ז שמוטב שישתה היין בסוכה שאכל בה היום לא חילק בזה בין אם הפסיק הרבה או שיצא שלא ע"מ לחזור בין האכילה הראשונה לשתיית היין, כיון ש"מ"א י"צ לברך על השתייה לאחר שהפסיק, ונפטר בברכת האכילה (הראשונה).

159. וה"ה בסוכתו, אם לא אכל בה ואינו מתכוון לאכול בה היום.

160. דהנה, אף שבשו"ע אדה"ז שם ס"א-י"ב ברור שאין מברכים "לישב בסוכה" על שתיית רביעית יין בלבד - לאחרונה התפרסם (תשרי קארפ, ח' תמוז תש"פ, ע' 12) העתק הגהת כ"ק אדמו"ר על דף השלמה לספר המנהגים, ושם נכתב בפשטות: "גם על שתיית רביעית יין בסוכה מברכים 'לישב בסוכה', כי היין עושה קביעות". ומ"מ הודגש שם להכניס מנהגים אלו רק "באם לא יעכב ההדפסה", ולפועל לא הוכנס.

מנהג זה מקורו בהנהגת כ"ק אדמו"ר הרשב"י שהובאה בספר השו"ת תרצ"ט ע' 295, שהיה מברך בקידוש היום "לישב בסוכה" על היין, וביאר כ"ק אדמו"ר הרי"צ שם דהיינו משום "שהיין עושה קביעות", וראה בזה בשו"ע אדה"ז ס"ו ריג ועד"ז בסדר ברכת הנהגין פ"ג סט"ו ופ"ח ס"ח וכן בקצות השלחן ס"ו נג בדי השלחן סק"ז. אך למרות זאת בס' תרלט פוסק שלמעשה לא די בקביעות זו לברכת "לישב בסוכה". ויל"ע אם אכן יש לחדש מנהג ע"פ הג"ל לברך בכל שתיית רביעית יין, דלא כפי שנפסק בשו"ע אדה"ז. ומ"מ נכון לנהוג ככפנים.

[ולהעיר מלוח יומי הלכה למעשה שם, שנחטב למעשה אם יברך "לישב בסוכה" על היין לאור השמטה זו, וכתב "להעיר, שבהתוועדות וכדומה, שמדומה שיש שנהגו לברך על רביעית יין, נוסף לזה שהוא בחבורה - שזו סיבת המקילים לברך על קביעות דשתיית יין], הרי בלא"מ מקום לברך בסוכת חבירו - סוכה שאכל בה היום ובירך "לישב בסוכה" - מחמת גוף הטיול בסוכה, כדעת אדה"ז בזה". אמנם צ"ע בהכרעה זו, שכן אם כוונתו בישיבתו בסוכה היתה כדי לקבוע עצמו על היין לא די בכך לדעת אדה"ז כדי לברך "לישב בסוכה", וכמפורש בדבריו בס' תרלט סט"ו וכנ"ל בפנים, ואולי כוונתו למי שנכנס לסוכה למטרת הישיבה בהתוועדות אלא שגם קבע שם עצמו על היין].

161. כפשוטו, שכן בשו"ע אדה"ז הכריע אודות קביעות לשתיית יין רק שלא להיכנס למצב זה, אבל אם כבר קבע עצמו על היין ונכנס לשאלה זו, יכול לעשות ככפנים. ועצה זו מועילה גם לענין שתיית רביעית יין בלבד, אם חוששים להשמטה שבס' המנהגים שבהערה הקודמת.

162. ראה לשון אדה"ז שבהערה הבאה: "שעה או שתיים".

163. שו"ע אדה"ז ס"ו תרלט ס"ג.

164. שו"ע אדה"ז שם ס"ב.

לז. מסיבה זו, אין לשטוף בסוכה סכו"ם, צלחות וקערות וכיו"ב שנמאסו לאחר האכילה, אבל מותר לשטוף את הכוסות.¹⁷³

ה. מצות נטילת לולב

זמנה

א. זמן קיום מצות נטילת לולב הוא ביום ולא בלילה, וניתן לקיימה במשך כל היום כולו, החל מהנץ החמה ועד שקיעתה.¹⁷⁴

ב. באם לא הספיק ליטול את הלולב עד לאחר שקיעת-החמה - יטלנו בלא ברכה, עד לצאת הכוכבים.¹⁷⁵

ג. זמן נטילת לולב לכתחילה הוא החל מהנץ-החמה.¹⁷⁶ אך במקרה שלא יוכל ליטול לאחר הנץ-החמה - יכול ליטול החל מעלות-השחר.¹⁷⁷

ד. עיקר מצות נטילת לולב היא לאחר תפלת שמונה-עשרה וחזרת הש"ץ קודם ההלל¹⁷⁸, אולם כיון שהמצוה מן המובחר היא ליטול את הלולב בסוכה, לפיכך בבוקר קודם התפילה יברך ויטול הלולב בסוכה.¹⁷⁹

ה. משכימים ומקדימים לקיים מצות לולב¹⁸⁰, בפרט בעת קיומה בפעם הראשונה - ביום-טוב הראשון של חג הסוכות.¹⁸¹

ו. מפי השמועה - כ"ק אדמו"ר הורה שמן הראוי לאכול מזונות לאחר נטילת הלולב בסוכה, בכדי לברך "לישב בסוכה".¹⁸²

אכילה קודם נטילת לולב

ז. החל מחצי שעה קודם עלות-השחר אסור לאכול סעודת קבע (לחם או מזונות יותר מכביצה¹⁸³) עד

ל. אכן כל זה, כשחוזר לסוכה בה אכל תחילה, אבל אם אכל בסוכה אחת ונכנס לסוכה אחרת, אפילו אם הוא באמצע סעודתו וממשיך את סעודתו בסוכה האחרת (במאכלים או בשיעור שאסור לאכול מחוץ לסוכה, כדלעיל ס"כ), ואפילו אם היא סוכה הסמוכה ממש באותה החצר - צריך לחזור ולברך "לישב בסוכה".¹⁶⁵

לא. שכח לברך < במקום שצריך לברך "לישב בסוכה" ושכח לברך, אפילו אם גמר סעודתו - יכול לברך אף לאחר הסעודה בעודו בסוכה.¹⁶⁶

דין ברכת "לישב בסוכה" בקידוש - ראה לעיל פ"ה סט"ז-יז.

דין ברכת "לישב בסוכה" בהבדלה - ראה לעיל פ"ו סס"ב.

דין ברכת "לישב בסוכה" לאחר נטילת לולב בסוכה - ראה להלן פ"ח ס"ו.

כבוד הסוכה

לב. על האדם לנהוג בכבוד הסוכה ואסור לעשות בה שום תשמיש בזוי, כדי שלא יהיו מצוות בזויות עליו¹⁶⁷, אלא ינהג בה כפי שנהוג בחדר החשוב שבדירתו, שכל מה שנמנע מלעשות בו לא יעשה בסוכה.¹⁶⁸

לג. לפיכך, יש להכניס לסוכה את הכלים הנאים וכן כסאות ושולחנות המכובדים (במידת האפשר, בהתאם לגודל הסוכה) כפי שנהוג בסלון ביתו.¹⁶⁹

לד. אפשר להביא לשולחן האכילה שבסוכה את כלי הבישול ולערוך מהם לצלחות המסובים, רק שיש להיזהר להוציאם מיד בתום השימוש, כדלהלן סל"ו¹⁷⁰.

לה. אין להכניס פח אשפה לתוך הסוכה, אולם בסוכה ציבורית גדולה יש מקום להקל כשרוצים לאסוף ריבוי אשפה, להכניס את הפח למשך זמן קצר כדי להכניס בו האשפה מיד¹⁷¹.

לו. לאחר האכילה יש להסיר בהקדם את הכלים והקערות שאכלו בהן, שכן לאחר האכילה הם מאוסים ואין להשאירם בסוכה, אבל כוסות וקנקני שתייה אין צריך להסיר מיידית, כי הם לא מאוסים.¹⁷²

173. שם. וטעם הדבר בפשטות, ששירי השתייה שבכוסות אינם מאוסים כ"כ ואי"ז ביוז מצוה.

174. שו"ע סי' תרב ס"א.

175. משנ"ב שם סק"ב.

176. שו"ע שם.

177. שם.

ויכול אף לברך על כך, כיון שבאמת עיקר זמנו הוא בעלות-השחר, אלא לפי שאין הכל בקיאים בזמן עלות-השחר, צריכים להתמין עד הנץ-החמה (ראה משנ"ב שם סק"ג). ולהעיר גם משו"ע אדה"ז סי' תפח ס"א. סי' תקפח ס"א.

אך זהו רק לפי עלות-השחר המאוחר (לפי 72 דקות קודם הנץ-החמה), אבל קודם לכן, כיון ששנוי במחלוקת אם כבר יום הוא - הוי ספק לילה, ויכול אז ליטול אך ללא ברכה, כדון הנוטל בבין-השמשות, כדלעיל בפנים בסעיף הקודם.

178. שו"ע אדה"ז סי' תרמד ס"א. סידור אדה"ז דיני הלולב.

179. סידור אדה"ז לפי של"ה מסכת סוכה שלו, פרק נר מצוה ד"ה כתוב בכתבי, הובא במג"א סי' תרב סק"ג. וראה בהרחבה לקוטי שיחות חכ"ב ע' 124 ואילך.

ולהעיר מהמבואר שם, באם ירדו גשמים ולא יכל להיכנס לסוכה, אם צריך להתמין עד שיפסקו הגשמים למצוה מן המובחר. וראה הלכות ומנהגי חב"ד ע' 65.

180. ספר המנהגים ע' 66, לפי שו"ע סי' תרב ס"א.

181. ספר המנהגים שם.

182. וברכה זו תעלה גם עבור נטילת הלולב בסוכה - אוצר מנהגי חב"ד אלול-תשרי ע' רצג. וראה סידור אדה"ז עמ' ציונים מקורות והערות על אתר ע' 9.

אכן, בכ"מ העירו ע"ד אמיתות שמועה זו (ראה פרדס חב"ד גל' 14 ע' 141. לוח יומי הלכה למעשה, חג הסוכות תשפ"א, ע' מב הע' 154), עיי"ש. ואכהמ"ל. ומ"מ כבר פשט המנהג כן למעשה (וראה גם מהמבואר בפרדס חב"ד גל' 15 ע' 207).

עכ"פ בדיא אפשר, וודאי שאדם שקשה לו לאכול בבוקר קודם התפילה שיעור אכילה להתחייב בברכת "לישב בסוכה", שאינו צריך לחזקו עצמו באכילה זו, ואף יש לו להיזהר שלא לברך כשיש ספק אם יאכל כשיעור הראוי לברכה.

183. ראה שו"ע סי' רלב ס"ג (לענין תפלת מנחה).

165. שם סי"ד.

166. שם סט"ז (ואע"פ שכל המצוות צריך לברך עליהן עובר לעשייתן - מ"מ, הרי גם הישיבה יושב בסוכה אחר הסעודה הוא ג"כ בכלל המצוה, וא"כ הרי מברך קודם עשיית המצוה).

167. שו"ע אדה"ז סי' תרלט ס"ב. וראה להלן הע' 170.

168. ראה לשון אדה"ז שם סוס"א. פסקי תשובות (מהדורת תשפ"א) סי' תרלט אות ד.

169. לפי שו"ע אדה"ז שם ס"א.

170. במג"א שם סק"ג וכן בשו"ע אדה"ז סי"ב משמע שאין מניעה בהכנסת הקדירות לסוכה, רק שיש להוציאן לאחר האכילה, וכן בדיק הפמ"ג שם א"א סק"ג מדברי הבי"ב.

אלא שמסיים בפמ"ג שם: "ומיהו י"ל, מי שנהוג שאין מביא קדירה לחדרו רק בחדר אחר, והקערה מביא לחדרו - כן יעשה בסוכה, שלא יהו מצוות בזויות עליו". ועד"ז כתב במשנ"ב סק"ה, אלא שבשעת דחק, וכגון שאין לו מקום להניחם או שיש מרחק גדול יחסית בין ביתו לסוכה - מותר לו להכניסם לסוכה. וכ"כ במשנ"ב שם. וכן תעלה בכך החיים שם סק"ז.

171. ע"פ שו"ת מנחת דוד ח"א סי' יא.

172. שו"ע אדה"ז שם ס"ב.

אבל ראה בכורי יעקב סי' תרלט סק"א ועוד, בטעם שלא נזהר כ"כ להסירן מיד בתום האכילה, שכנראה משום שנהגו כן בביתם והוי כעין תדורו, אבל להעיר שבדברי אדה"ז משמע שיש ב' עניינים: המדובר בבית (תרלט) ס"א - שצריך להכניס כלים נאים וכו', מצד "תשבו כעין תדורו". והמדובר בס"ב - להוציא הכלים המאוסים, והוא מצד ביוז מצוה. ולכן נראה שבצד השלילה יש להקפיד בזה בסוכה יותר ממה שמקפיד בביתו.

ובדיעבד, גם אם נטל ובירך במיזב - יצא יד
חובתו.²⁰⁰

טז. תחילה מברך את ברכת "על נטילת לולב" כשהלולב
בימינו²⁰¹ (וראה להלן סי"ח לענין איטר יד).

יז. לאחר מכן: ביום הראשון (או בפעם הראשונה שמברך
באותה שנה) - נוטל את האתרוג בשמאלו ומתחיל
לברך את ברכת "שהחיינו", כשבתחילת הברכה
הלולב בימינו והאתרוג בשמאלו, ובסיומה - מחבר
אותם יחדיו, ובשאר הימים - לאחר סיום ברכת "על
נטילת לולב" נוטל את האתרוג בשמאלו ומחברו אל
הלולב.²⁰²

יח. איטר יד נוטל את הלולב ומיניו בשעת הברכה
והנענועים ביד שמאל ואת האתרוג ביד ימין.²⁰³

יט. בשעת הברכה ונטילת הלולב צריך להיזהר שלא
יהיה שום דבר חוצץ בין ידו לבין ארבעת-המינים.²⁰⁴
הטבעות האוגדות את הלולב, שהן ממין הלולב -
אינן חוצצות.

כ. מנהגנו (הן בשעת הברכה והן בשעת הנענועים)
לחבר את הלולב בתחתיתו לשליש העליון של
האתרוג, אשר אחוזו באלכסון קצת.²⁰⁵

הנענועים

כא. הנענועים צריכים להיות לששה קצוות: למעלה
ולמטה ולארבע רוחות השמים, ובכל צד שמנענע
עושה שלש הולכות והובאות ויחד הם ח"י נענועים.²⁰⁶

כב. אופן הנענוע < עומד ופניו למזרח (העולם, ולא לכיוון
קודש-הקודשים)²⁰⁷ >²⁰⁸, מצמיד את ארבעת המינים
אל החזה²⁰⁹, "מקום שמכים בעת אמירת 'אשמנו'"²¹⁰,
ובכל צד שמנענע מוליך ומביא שלש פעמים²¹¹,
כאשר בסיום כל הולכה מנענע (מכסס) קצת את
הלולב²¹², ולאחר מכן עושה את ההובאה ומחזיר אל
החזה.²¹³

כג. סדר וצורת הנענועים < 1) לדרום - לקרן דרומית
מזרחית. 2) לצפון - לקרן צפונית מזרחית. 3) למזרח
- לאמצע המזרח. 4) למעלה - לכיוון מעלה ובהובאה
מורידו תחילה מעט למטה מחזהו ואחר כך מחזירו אל
החזה. 5) למטה - מוריד את הלולב למטה ובהובאה

שיקיים מצות נטילת לולב¹⁸⁴, אך נהוג¹⁸⁵ שגם לא
טועמים ולא שותים מאומה קודם נטילת לולב.¹⁸⁶

ח. מי שחלש, ואין דעתו מיושבת עד שיטעם וישתה -
יכול להקל ולטעום או לשתות מעט¹⁸⁷.

ט. נשים, אף שנוהגות ליטול לולב¹⁸⁸, אך היות שמעיקר
הדין אינן מחויבות בדבר, לכן נהגו להקל להן
בטעימה לפני נטילת לולב, אם אי אפשר להן ליטול
לולב קודם לכן¹⁸⁹. מעוברת ומניקה או יולדת יכולה
אף לאכול אכילת קבע, יותר מכביצה, כדי צורכה¹⁹⁰.

י. קטנים, אף מגיל חינוך לנטילת לולב¹⁹¹, נהגו להקל
להן באכילה ושתייה לפני נטילת לולב, אם אי אפשר
להן ליטול לולב קודם לכן¹⁹².

סדר ואופן נטילת הלולב

יא. קודם הנטילה והברכה יהיו הלולב ומיניו (ההדס
והערבה האגודים בו) מוכנים לפניו, ותחילה יניח
לפניו את הלולב ויכין את האתרוג, שיהיה מוכן
ומזומן לפניו לקיים בו מצוותו מיד לאחר הברכה
(כדלהלן סכ"ח), אך לא יאחז יחד את הלולב ומיניו
עם האתרוג קודם הברכה¹⁹³.

יב. נטילת ארבעת-המינים צריכה להיות ב"דרך גדילתן",
"שיהא ראשיהם למעלה ועיקריהם [החלק המחובר
לאילן] למטה", ובפרט יש להקפיד על כך באתרוג,
שבשעה שנטולו למצוה, יקפיד שעוקצו יהיה למטה,
שכך היא דרך גדילתו¹⁹⁴, אבל אם נטלן שלא כדרך
גדילתן - לא יצא ידי חובתו¹⁹⁵.

יג. נוטל את הלולב ומיניו ביד ימין, כאשר שדרת הלולב
כנגד פניו¹⁹⁶.

יד. יש לוודא קודם הנטילה שהלולב ומיניו אגודים
באופן ששדרת הלולב כולטת לפחות טפח מראש
ההדסים והערבות¹⁹⁷.

טו. הנטילה והברכה - מעומד¹⁹⁸, כשפניו למזרח¹⁹⁹.

184. שו"ע ורמ"א סי' תרנב ס"ב.

185. עכ"פ מהנץ-החמה - לוח יומי הלכה למעשה.

186. משנ"ב שם סק"ז. וכן" ברוקח סי' שנג. שדי חמד, מערכת ד' מינים, סי' ג אות כג.

187. שם.

188. ראה להלן בפנים סל"ד.

189. ראה פסקי תשובות סי' תרנב אות ה. וש"נ.

ומ"מ אם הבעל או האב חוזרים מבית-הכנסת או ממבצעים וכיו"ב מאוחר ואין להם
אפשרות ליטול לולב - יכולות לאכול ולשתות כרגיל ואינן צריכות להמתין עד לחזרתם.

190. שם. וראה גם קיצור שו"ע סי' קכט סי"ט (לענין תקיעת שופר).

191. כפי שנתבאר לעיל בפנים פ"א סי"ז.

192. כשם שאין מונעים אותם מאכילה קודם קידוש והבדלה - ראה שו"ע אדה"ז סי' רסט
ס"ג. וראה גם במדריך לראש-השנה פ"ו ס"ו.

193. שאם יקח את האתרוג כשהלולב בידו, הרי שכבר נטל את כל ארבעת המינים יחד
וכבר יצא ידי חובה ונמצא שמברך רק לאחר מכן ואין זה "עובר לעשייתו", ולכן כשמוציא

האתרוג לא יאחז בלולב אלא יהא מונח לפניו (או שיאחז האתרוג הפוך מדרך גדילתו ובכך
לא ייצא ידי חובה) - ראה שו"ע סי' תרנא ס"ה. וראה בהרחבה נטעי גבריאל שם פמ"ט
ס"א ובהערות שם.

194. אע"פ שכשהאתרוג תלוי באילן עוקצו למעלה, אמנם דרך גדילתו היא להיפך, שעוקצו
למטה - שו"ע אדה"ז סי' תרנא ס"ב.

195. שו"ע אדה"ז שם.

196. סידור אדה"ז.

197. ראה לעיל בפנים פ"ד ס"ט. וש"נ.

198. רמ"א שם ס"ה ומשנ"ב סק"ז.

199. מג"א שם סק"א.

וראה להלן בפנים סכ"ב, שהכוונה היא למזרח דרוחות העולם ולא לכיוון ירושלים,
כבתפילה.

200. משנ"ב שם.

201. סידור אדה"ז.

202. ספר המנהגים ע' 66.

203. שו"ע אדה"ז שם ס"ד.

204. שו"ע אדה"ז שם ס"ה.

205. ספר המנהגים שם וע"ש בשו"ג.

206. סידור אדה"ז. וראה סידור רבינו הקדוש עם ציונים מקורות והערות על אתר הע' 14.

207. הלכות ומנהגי חב"ד ע' 65 ובהע' 354.

208. מג"א שבהע' 199.

209. ראה הלכות ומנהגי חב"ד ע' 65. והוא כפי מנהג רבותינו נשיאנו, שגם ההולכה,
כולל ההולכה הראשונה, מתחילה מן החזה - ראה ארצ' מנהגי חב"ד אלול-תשרי ע' רצא.

וראה תורת מנחם - רשימת הימים ע' רסב, שכך נהג כ"ק אדמו"ר הרשב"ב. יומן הרב יהושע
מונדשיין ע"ה מתשרי תשכ"ח (תשורה פרידמן, ל' תשרי תשע"ט, ע' 63). יומן בית חיינו

תשל"ה ע' 19. התקשרות גל"ח ע' 20, שכך נהג כ"ק אדמו"ר בנענועים שבהלל.

210. כ"ה הלשון בספר המנהגים ע' 66.

211. כנ"ל בסעיף הקודם.

212. לקוטי שיחות ח"ד ע' 1162.

213. סידור אדה"ז.

אפילו ביום הראשון, שתולים שמן הסתם כך היתה
כוונתו²²⁴.

לג. לא מקפידים שהמקבל מגביה את הלולב ג' טפחים
או טפח על מנת לקנותו²²⁵.

נטילת לולב לנשים

לד. הנשים אינן חייבות בנטילת לולב, כיון שהיא מצות-
עשה שהזמן-גרמא, אך מכל מקום נוהגות לטוול
לולב ולברך²²⁶.

לה. אשה המברכת על נטילת לולב, צריכה לקיים המצוה
כתיקונה, ולכן עליה להקפיד לכתחילה שלא לברך
על לולב של קטן, אלא תברך על לולב של בעלה או
של בנה הגדול וכיו"ב²²⁷.

לו. בענין נטילת לולב לקטנים ביום הראשון - ראה
לעיל פ"ו ס"ה ואילך.

ט.ו.

שמחת בית-השואבה

זמנה

א. בזמננו שמחת בית-השואבה מתחילה מליל ראשון
דחג-הסוכות²²⁸.

ב. התחלת הזמן של שמחת בית-השואבה, היא מיד
לאחר זמן הקרבת התמיד של בין הערביים²²⁹, ונמשך
זמנה של שמחה זו במשך כל הלילה²³⁰.

ג. בזמננו הזה ישנו הענין של שמחת בית-השואבה גם
בשבת, ואדרבה השמחה בשבת צריכה להיות ביתר
שאת (ובאופן המותר, כמוכן, וכדלהלן ס"ט)²³¹.

וראה להלן פי"ד ס"א לענין שמחת בית-השואבה
בליל הושענא-רבה.

מעלהו תחילה מעט למעלה מחזהו ואחר כך מחזירו
אל החזה. (6) למערב - בשני הפעמים הראשונות
מנענע לכיוון קרן מערבית דרומית, ובפעם השלישית
מנענע לאמצע צד מערב²¹⁴.

כד. בכל אופן, גם אם לא נענע בסדר הנכון או שלא נענע
לכל הכיוונים, או לא נענע בכלל - יצא ידי חובתו²¹⁵.

כה. במשך כל הנענועים תנוחת הגוף היא שעומד על
עומדו ורק מטה את ידו עם לולבו לכל כיוון ולא
שפונה בגופו לכל כיוון²¹⁶.

כו. בכל הנענועים הלולב עומד בדרך גדילתו, ולכן
בנענוע למטה מורידו כפי שהוא ולא הופך את ראש
הלולב למטה²¹⁷.

כז. כשמנענע הלולב כלפי מעלה יזהר שלא ייגע ראש
הלולב בסכך או בתקרה, מפני שעלול לבוא לידי
פסול²¹⁸.

כח. במשך כל הנענועים האתרוג מכוסה בידו [עד
כמה שניתן], מלבד בנענוע האחרון שמגלה מקצת
האתרוג²¹⁹.

כט. אודות סדר הנענועים בהלל - ראה לעיל פ"ו סכ"ג
ואילך.

השאלת הלולב לאחר

ל. נטילת לולב ביום הראשון של חג-הסוכות היא
מצות-עשה מן התורה ובשאר הימים המצוה מן
התורה היא רק בבית-המקדש, אלא שהתקינו חכמים
ליטול לולב בכל מקום, זכר למקדש²²⁰.

לא. מדין התורה, ארבעת המינים צריכים להיות "לכם"
- משלכם, ואין אדם יוצא ידי חובתו ביום הראשון
בלולב השאול מחבירו, אולם בשאר הימים לא נאמר
דין "לכם"²²¹. עם זאת, יש להדר בזה גם בשאר ימי
החג²²².

לב. הגם שאין לתת לחברו לולב בתורת שאלה, יכול לתת
לו את לולבו לברך עליו בתורת מתנה, היינו שיאמר
לו שנותן לו את הלולב "מתנה על מנת להחזיר",
ונכון לומר זאת בפירוש, ובפרט ביום הראשון²²³. אך
גם אם לא אמר לו זאת בפירוש - יצא ידי חובתו

224. לפי ש"ע שם ס"ה. ולהעיר גם מש"ע אדה"ז סי' יד ס"ו גבי ציצית. ושם, שזהו אפילו
אם רק השאול, ודלא כדעת הש"ע כאן ס"ג אלא כדעת המג"א כאן סק"ג. וראה בקו"א שם
סק"ג. אבל בסידורו ה"ל ציצית כתב: "השואל טלית מחבירו, יבקש ממנו שיתן לו במתנה
על-מנת להחזיר כדי שיוכל לברך עליה לדברי הכל, כי מהיות טוב" כו'. וראה גם שו"ת
צמח צדק תאה"ע סי' צח אות ה. אבל ראה דובר שלום על אתר (ע' כה ואילך). ואכמ"ל.
אבל באם אינו יודע הדין שצריך לתת מתנה על מנת להחזיר, כתב בכפורי יעקב סי' תרנח
סקי"א יצא ידי חובה. ולהעיר מהמוכא במג"א סי' תרנח סקי"ב.

225. אשל אברהם בוטשאטש מהדר"ת סי' תרנח. שדי חמד, אסיפת דינים, מערכת ד' מינים
סי' ג אות ד. כללים, מערכת ה"ל סי' קמא אות נח.

226. שו"ע אדה"ז סי' יז סוס"ג.

227. בכורי יעקב סי' תרנז.

228. ראה לקוטי שיחות חכ"ד ע' 247, כיון דבזמן הזה שמחת בית השואבה אינו קשורה
להחליף, קלקלתנו זוהי תקנתנו ושמחת בית השואבה מתחילה בכמה עניינים בלילה
הראשון דחג-הסוכות. וראה גם לקוטי שיחות ח"ב ע' 425. שיחת כ"ק אדמו"ר שבת-חול-
המועד סוכות תשכ"ז (תורת מנחם חמ"ח ע' 113). ר"ד כ"ק אדמו"ר מסעודת יום א' דחג-
הסוכות תשכ"ח (תורת מנחם חנ"א ע' 97). וראה שיחת כ"ק אדמו"ר ליל א' דחג-הסוכות
תשמ"ח (תורת מנחם תשמ"ח ח"א ע' 172). "דאדרבה - בלילה הראשון צריכה להיות שמחה
גדולה ביותר, מכיון שעל-ידי-זה נעשית הפתיחה" דכל שמחת בית השואבה דשנה זו".
וראה גם שיחת שבת-חול-המועד סוכות תשכ"א (תורת מנחם חכ"ט ע' 45).

229. ראה שיחת כ"ק אדמו"ר יום ב' דחג-הסוכות תשי"ד (תורת מנחם ח"י ע' 30. וש"נ).

230. שיחת כ"ק אדמו"ר ליל ד' דחג-הסוכות תשמ"ה (תורת מנחם תשמ"ה ח"א ע' 268).

231. ראה שיחות כ"ק אדמו"ר: שבת חול-המועד סוכות תשכ"א (תורת מנחם חכ"ט ע'
5-44). יום ב' דחג-הסוכות תשכ"ח (תורת מנחם חנ"א ע' 112. ושם, שבזמן בית שני לא
ערכו שמחת בית השואבה בשבת מצד הגזירה של תיקון כל שיר, אך כיום "קלקלתנו זוהי
תקנתנו", שניתן לערוך שמחת בית השואבה גם ללא כלי שיר וממילא עורכים אותה גם
בשבת. ע"ש). ליל שבת חול-המועד סוכות תשמ"ב (תורת מנחם תשמ"ב ח"א ע' 190).

214. לפי סידור אדה"ז וספר המנהגים שם.

215. רמ"א סי' תרנא סי"א.

216. ראה כף החיים שם סקצ"ו. וכך נהג כ"ק אדמו"ר - הלכות ומנהגי חב"ד ע' 66. וראה
גם אוצר מנהגי חב"ד אלול-תשרי ע' רצ.

217. סידור אדה"ז, מרמ"א סי' תרנא ס"ט.

218. סידור אדה"ז.

219. ספר המנהגים שם.

220. שו"ע סי' תרנח ס"א.

221. שם ס"ג. שו"ע אדה"ז סי' תרמט ס"א-ב.

222. ראה בהלכה הבאה מספר המנהגים. וראה גם נתיבים בשדה השליחות ח"ב פי"ב
ס"ח ובהערה שם. ביורוי מנהגים - מועדים ע' 139 (ושם דן האם הידור זה גובר על שאר
ההידורים בדי מינים, ואם יש לו רק לולב כשר ולחבירו לולב מהודר, אם עדיף שיברך על
לולב שלו ודקא או שיקח מחבירו. ע"ש בארוכה ובהמצוין שם).

223. ספר המנהגים ע' 66, לפי שו"ע שם ס"ד.

מהלשון בספר המנהגים "ובפרט ביום הראשון" משמע שהקפדה זו צריכה להיות גם בשאר
ימי החג, למרות שאין בהם פסול שאול, ואכן כך נהג כ"ק אדמו"ר כשספר את ד' המינים
שלו לציבור (אוצר מנהגי חב"ד אלול-תשרי ע' רצג). וע"ע ביורוי מנהגים שם.

מהותה ואופנה

יב. אף-על-פי שבפועל רק האנשים רוקדים, מנהג ישראל שגם הנשים באות לשמחת בית השואבה - לראות ולשמוע, כפי שהיה בבית-המקדש²⁴¹.

לימוד שיחות בענין שמחת בית-השואבה

יג. ראוי ונכון שכל אחד יעיין בשיחות כ"ק אדמו"ר המבארות את העניינים המיוחדים השייכים לשמחת בית השואבה של כל לילה, ובפרט שיחות שנאמרו בשנה שקביעותה כפי השנה שבה עומדים, לכן יש לדאוג מראש לכך ולהדפיס שיחות אלו ולהפיצם בכל מקום²⁴².

י.

מבצע סוכה

ומבצע ארבעת-המינים

מבצע סוכה

א. כ"ק אדמו"ר הורה שיש לדאוג לכך שבמשך כל ימי חג-הסוכות כל יהודי יאכל בסוכה, ובאם אין ליהודי סוכה משלו, יש להזמין להתארח בסוכה, אם בסוכה הפרטית שלו או של חברו או בסוכת בית-הכנסת²⁴³.

מבצע ארבעת-המינים

ב. כ"ק אדמו"ר הורה אשר בימי חג-הסוכות יוצאים עם ארבעת-המינים לרחוב ולמקומות אשר נמצאים שם בני ובנות ישראל לזכותם במצוה זו²⁴⁴.

ג. מעלה מיוחדת להשתמש למבצע זה עם ארבעת-המינים הפרטיים²⁴⁵.

ד. יש לוודא את כשרותם של ארבעת-המינים לפני שמשתמשים בהם לזיכוי הרבים, ובפרט כשלוקחים כאלו שהשתמשו בהם כבר פעמים רבות.

ה. זמן נטילת הלולב < זמן נטילת הלולב הוא החל מהנץ החמה ועד שקיעתה, אולם בשעת הצורך ניתן לזכות יהודים בנטילת לולב כבר בעלות-השחר ובברכה, אכן לאחר שקיעת-החמה, בזמן בין השמשות - יש ליטול לולב ללא ברכה²⁴⁶.

ד. השמחה של שמחת בית-השואבה היא שמחה נעלית יותר וגדולה יותר מהשמחה הכללית של חג-הסוכות²³².

ה. יש להרבות בשמחה זו למעלה ממדידה והגבלה²³³, ועניין זה שייך לכל אחד ואחד²³⁴.

ו. על כל אחד לשמח בשמחה זו את אלו הנמצאים סביבו, ולהשפיע על אחרים להצטרף לשמחה זו²³⁵.

ז. על פי הכלל "מעלין בקודש", יש להוסיף בשמחה זו בכל לילה עד לאופן של חידוש על פני הלילות הקודמים²³⁶.

התועדויות של שמחה

ח. כל ימי החג מתועדים בשמחה ובריקודים²³⁷.

ריקודים

ט. נוהגים לשורר, לספוק כף ולרקד - גם ביום-טוב ואפילו חל בשבת²³⁸.

י. החל משנת תשמ"א - שנת הקהל, היה כ"ק אדמו"ר מורה לשמוח ברחובה של עיר בכל לילה מלילות חג-הסוכות ודיבר על זה בביטויים נפלאים ביותר והדגיש שעניין זה שייך לכל אחד ואחת וגם לטף²³⁹.

יא. המנהג כיום להתחיל את שמחת בית השואבה בבית-הכנסת, ולהמשיכה בהתועדויות בסוכה באמירת לחיים וטעימת "מזונות", כפי המנהג שהיה בליובאוויטש ואצל רבותינו נשיאינו, ולאחר מכן להמשיך שמחה זו ברחוב על ידי שירה וריקודים²⁴⁰.

232. שיחת כ"ק אדמו"ר ליל שמחת-תורה תש"כ (תורת מנחם חכ"ז ע' 9-88). ושם, שמוכרח לומר - אף שזוהו חידוש גדול - שה"שמחה יתירה" של חג-הסוכות ושמחת בית השואבה הם שני עניינים שונים. ע"ש.

233. שיחת כ"ק אדמו"ר שמחת בית השואבה תש"כ (תורת מנחם חכ"ז ע' 42). ושם, שזוהו מצד שהשמחה בחג-הסוכות היא לאחר התשובה של יום-הכיפורים, שעניינה הוא למעלה מהגבלה. ע"ש. שיחות לילות דחג-הסוכות תשנ"ב (תורת מנחם תשנ"ב ח"א ע' 127-8).

234. שיחת כ"ק אדמו"ר שמחת בית השואבה תש"כ (תורת מנחם חכ"ז ע' 45). שיחות לילות דחג-הסוכות תשנ"ב (תורת מנחם תשנ"ב ח"א ע' 126).

235. שיחת כ"ק אדמו"ר ליל ו' דחג-הסוכות תשמ"ב (תורת מנחם תשמ"ב ח"א ע' 201). שיחות לילות דחג-הסוכות תנש"א (תורת מנחם תנש"א ח"א ע' 145).

236. שיחות כ"ק אדמו"ר חג-הסוכות תש"ג (תורת מנחם תש"ג ח"א ע' 9-138). וראה גם שיחות: לילות חג-הסוכות תשמ"ב (תורת מנחם תשמ"ב ח"א ע' 162 ואילך. שם ע' 169. שם ע' 177. שם ע' 190). לילות חג-הסוכות תשמ"ג (תורת מנחם תשמ"ג ח"א ע' 169. שם ע' 180. שם ע' 210. שם ע' 224). לילות דחג-הסוכות תשנ"ב (תורת מנחם תשנ"ב ח"א ע' 129). ועוד. 237. תקנות כ"ק אדמו"ר הרי"צ לתלמידי הישיבות - הקריאה והקדושה ע"ח טבת תש"א, הובא באוצר מנהגי חב"ד אלול-תשרי ע' שיט. וענין זה קשור עם שמחת בית השואבה - ראה ר"ד כ"ק אדמו"ר מסעודת יום א' דחג-הסוכות תשכ"ח (תורת מנחם חנ"א ע' 97). וראה גם אגרות קודש כ"ק אדמו"ר הרי"צ ח"ב ע' קיט. וראה שיחת כ"ק אדמו"ר י"ג תשרי תשל"ח (שיחות קודש תשל"ח ח"א ע' 130) אודות מכתב זה. שהוא בתקפו בכל שנה, ושעל ידי עיון במכתב זה אזי העניין יחודר עוד יותר. עיי"ש.

וראה אגרות קודש כ"ק אדמו"ר הרי"צ ח"ט ע' שכט אודות התועדויות בחג. ושם, שענין התועדויות היא "לשוחח בענייני חסידות ובדברי התעוררות בענייני לימוד ועבודת התפילה ודרכי הנסידות". שיחת כ"ק אדמו"ר ליל ב' דחג-הסוכות תשמ"ו (תורת מנחם תשמ"ו ח"א ע' 200). ובלי ל' ב' דחג-הסוכות תשל"ד הורה כ"ק אדמו"ר לערוך התועדויות במשך כל ימי חג-הסוכות הן ביום והן בלילה (ספר זכרון דברי שלום ע' מא. יומן הרב אהרן דב הלפרין ש' מתשרי תשל"ד).

238. ספר המנהגים ע' 67 וראה שם בהע' 21. וראה הביאור הפנימי בזה בלקוטי שיחות ח"א ע' 230.

239. אוצר מנהגי חב"ד אלול-תשרי ע' שכג. וראה שיחות כ"ק אדמו"ר לילות דחג-הסוכות תשמ"א - תשנ"ב.

בנוגע לריקודים ברחוב בעת ירידת גשמים - ראה שיחות כ"ק אדמו"ר: ליל ב' דחג-הסוכות תשמ"מ (תורת מנחם תשמ"מ ח"א ע' 201). ליל א' דחג-הסוכות תשמ"ה (תורת מנחם תשמ"ה ח"א ע' 231). וראה גם יומן ימי ברכה תשרי תשנ"ב ע' 97.

240. ראה שיחות כ"ק אדמו"ר לילות דחג-הסוכות תנש"א (תורת מנחם תנש"א ח"א ע' 121).

וראה גם שיחת ליל א' דחג-הסוכות תשמ"ו (תורת מנחם תשמ"ו ח"א ע' 192). ליל ב' דחג-הסוכות תש"ג (תורת מנחם תש"ג ח"א ע' 147).

241. ראה שיחת כ"ק אדמו"ר שמחת בית השואבה תשל"א (תורת מנחם חס"ב ע' 132).

242. שיחת כ"ק אדמו"ר ליל א' דחג-הסוכות תשמ"ה (תורת מנחם תשמ"ה ח"א ע' 221). וראה גם שיחת ליל הושענא-רבה תשמ"ו (תורת מנחם תשמ"ו ח"א ע' 321).

243. שיחת י"ג תשרי תשל"ז (שיחות קודש תשל"ז ח"א ע' 70-1). וראה בכמה מהשיחות שנשמנו להלן במבצע ד' מינים. וראה גם התקשרות גל' סג ע' 13.

244. ספר המנהגים ע' 67. אגרות קודש כ"ק אדמו"ר ח"ב ע' נד. ח"ד ע' לו. וראה שם ע' נב. ח"ט ע' יח. שיחת כ"ק אדמו"ר י"ג תשרי תשל"ז (שיחות קודש תשל"ז ח"א ע' 71. ע' 94), ושם פירט בחי הרפואה, בחי האסורים ובאה"ק במחנות הצבא. ח"י אלול תשל"ח (שיחות קודש תשל"ח ח"א ע' 418). ושם, שיש לסדר הפעולות כבר לפני זה, כדי שיהיה בהצלחה.

שיחת י"ג תשרי תשמ"מ (שיחות קודש תשמ"מ ח"א ע' 124).

245. אגרות קודש כ"ק אדמו"ר חט"ז ע' לח. ומביא בשם אחד מצדיקי פולין שאמר שעל-דדי זה מתווסף בהדר דארבעת-המינים.

246. ראה לעיל בפנים פ"ח ס"א ואילך.

יא. חול-המועד סוכות

נטילת לולב

א. מנהגנו ליטול את הלולב בסוכה בבוקר קודם התפילה, ואין לאכול קודם נטילת לולב²⁶¹.
דיני נטילת לולב בהרחבה - ראה לעיל פ"י.

הנחת תפילין

ב. מנהגנו שלא להניח תפילין בחול המועד²⁶².
ג. גם כשנמצא במקום בו נוהגים להניח תפילין בחול-המועד, אין מנהגנו להניחם ואפילו ללא ברכה²⁶³.
במקום שחושש למחלוקת וכדו' - לכל היותר מה שאפשר הוא שלא יתפלל בציבור זה או שיתפלל ביחידות²⁶⁴.

סדר התפילה

ד. מתעטפים בטלית ואין מניחים תפילין, כנ"ל. מתפללים שחרית של חול ובשמונה-עשרה מוסיפים "יעלה ויבוא". לאחר שמונה-עשרה - הלל שלם, הושענות, קדיש תתקבל, שיר של יום ו"לדוד ה' אורי", קריאת-התורה, "אשרי", "ובא לציון", "הללו", חצי קדיש, תפלת מוסף, "קוה", "עלינו", תהילים ו"שש זכירות".
ה. סדר הנענועים ודיני הלל ואמירת ה"הושענות" פורטו לעיל בהרחבה פ"ו סי"ח ואילך.

קריאת-התורה

ו. מוציאים ספר-תורה וקוראים לארבעה עולים בפרשת פינחס.
ז. אודות סדר קריאת-התורה בחול-המועד סוכות בארץ-הקודש נחלקו רבני חב"ד למעשה האם יש לקרוא כמנהג העולם בארץ-ישראל או לקרוא כמנהג חוץ-לארץ, ובכל מקום ינהגו כהוראת הרב מרא-דאתרא דקהילתם, אכן בשני האופנים יוצאים ידי חובה.

"יעלה ויבוא" בתפילה ובברכת-המזון

ח. "יעלה ויבוא" בתפילה < בחול-המועד אומרים "יעלה

- אכן בערב שבת אין ליטול לולב לאחר שקיעת-החמה אף ללא ברכה²⁴⁷.
- מקום נטילת הלולב < באם אפשרי, אזי כדאי שיקיימו מצות נטילת לולב בתוך הסוכה²⁴⁸.
- כמו כן, באותה הזדמנות נכון לכבדם בדברי מאכל (כשיעור יותר מכביצה²⁴⁹) כדי שיברכו "לישב בסוכה"²⁵⁰.
- בל אופן, יכולים ליטול את הלולב גם שלא בסוכה²⁵¹.
- הברכות < הנוטל מברך בעצמו "על נטילת לולב", וביום הראשון או בפעם הראשונה שמברך על הלולב בשנה זו, מברך גם "שהחיינו"²⁵².
- אם אינו יודע לברך - יכול ללמדו ולבטא עבורו כל מילה והוא יחזור אחריו²⁵³, ואם אף זאת אינו יכול - ניתן לברך עבורו²⁵⁴ והוא יענה אמן, אך לא יענה "ברוך הוא וברוך שמו"²⁵⁵.
- גם הנשים ההולכות לאור פסקי מרן הבית-יוסף, ניתן לזכותם במצות ארבעת-המינים בברכה, שכן נתפשט המנהג גם אצלן לברך על כל מצות-עשה שהזמן גרמא, אף שפטורות ממנה²⁵⁶.
- הנענועים < אינו מעכב שיעשו הנענועים לכל הכיוונים וודאי שלא סדר הנענועים, וגם אם לא נענעו כלל - יצאו ידי חובה²⁵⁷.
- כשנותנים לאחר לברך על הלולב, נכון לומר בפירוש שהנתינה היא באופן של "מתנה על מנת להחזיר", וכן כשנותנים לנשים לברך, אך גם אם לא אמר בפירוש - יצא²⁵⁸.
- ביום הראשון יש להימנע מלתת לילדים לברך, אלא אם יש ארבעת-המינים לקטן מעל גיל שש²⁵⁹ יכול להקנותו לקטן אחר²⁶⁰.

247. משנ"ב סי' תר סק"ז לענין שופר. וראה פסקי תשובות (מהדורת תשפ"א) סי' תרנב אוח ה ובהע' 23.
248. כך הורה כ"ק אדמו"ר באמצעות המזכירות בשנת תשי"ד. וכן הוא במינשר שהתפרסם ע"י אגודת חסידי חב"ד באה"ק לריכוזי בא"ש מכ"ו אלול תשל"ט. הלכות ומנהגי חב"ד ע' 70.
249. ראה לעיל בפנים פ"ז ס"ג ואילך.
250. ראה בהמצוין לעיל הע' 243.
251. שכן הנטילה בסוכה היא רק למצוה מן המובחר (סידור אדה"ז דיני הלולב).
252. ראה לעיל בפנים פ"ח סי"ז.
253. ראה שו"ע אדה"ז סי' תפד ס"ד: "ואם הם אין יודעים לברך ברכת-המזון, יקרא הוא עמהם כל ברכת-המזון מילה במילה, ואינו כמברך לבטלה, כיון שהן עונים אחריו כל מילה ומילה, והרי הוא כמקרא את הקטן ומלמדו ברכת המזון אחר אכילתו". וראה נתיבים בשדה השליחות ח"ב פ"ט הע' 3. שיעורי הלכה למעשה סי' עא אות ג.
254. לפי שו"ע אדה"ז סי' תקפה ס"ה. וראה נתיבים בשדה השליחות ח"ב ע' 1.
255. שכן נחשב מחויב בדבר מצד דין "ערבות" - לפי שו"ע אדה"ז סי' קסז סכ"ג.
256. דאף שדעת השו"ע בסי' זו אינה כן - מכל מקום נתפשט המנהג שגם בנות הספרדים מברכות על מצות עשה שהזמן גרמא, וכמ"ש בשו"ת רב פעלים ח"א סוד ישרים סי' יב ובכף החיים סי' זו סק"ד וסי' תקפט סכ"ג בשם החיד"א וזכור לאברהם, שכן היה מנהג הנשים הספרדיות באה"ק ובפרט בירושלים עיה"ק. וכ"כ בשדי חמד, מערכת המ"ם כלל קלו, שאין לנו בזה אלא דברי החיד"א ושכן פשט המנהג ואין להרהר על דבריו. וראה גם שו"ת שמש ומגן ח"ב סי' עב אות ג.
257. ראה לעיל בפנים פ"י סכ"ד. וש"נ.
258. ראה לעיל בפנים פ"ח סל"ב.
259. ראה לעיל בפנים פ"ו ס"ז.
260. ראה לוח יומי הלכה למעשה, חג הסוכות תשפ"א, ע' מב ובהערות שם. ואכמ"ל.

261. ראה בהרחבה לעיל בפנים פ"ח ס"ז ואילך ובהערות שם.
262. ראה הדעות בזה בשו"ע אדה"ז סי' לא ס"ב, ושם מכריע להניח, כמנהג אשכנז. אבל למעשה תיקן כ"ק אדמו"ר הזקן שלא להניחם - בית רבי פ"ב תקנה ו'. קצות השולחן סי' ח בדי השולחן סק"ד. וראה גם אגרות קודש ח"ה ע' צג.
אך להעיר, שבסידור אדה"ז הל' תפילין הובא מנהג המניח תפילין בחול-המועד. וראה מה שהעיר בזה בסידור רבינו הזקן עם ציונים מקורות והערות על אתר סוה"ע 75.
263. אגרות קודש כ"ק אדמו"ר שם. וש"נ.
ושם, שאין בזה משום "לא תתגודדו", "כי מה שאין רואין אותו מניח תפילין, הרי זה יכול להיות מסיבות אחרו לגמרי, כגון שכבר הניחו, או שעדיין אינו מוכן להנחת תפילין, שצריכים להם גוף נקי וכיו"ב". אבל ראה להלן בפנים.
264. אגרות קודש כ"ק אדמו"ר חט"ו ע' רנט. וראה נתיבים בשדה השליחות ח"א פ"א ס"ו.

יד. אם שכח "יעלה ויבוא" ונזכר לאחר שעבר זמן אותה התפילה - דינו כמי שלא התפלל וצריך לחזור ולהתפלל בתפילה הבאה תפילת תשלומין²⁷⁷.

טו. "יעלה ויבוא" בברכת-המזון < בחול-המועד אומרים "יעלה ויבוא" בברכת-המזון בתוך ברכת "בונה ירושלים"²⁷⁸.

טז. שכח לומר "יעלה ויבוא" בברכת-המזון: אם נזכר קודם שאמר את ה' בברכת "בונה ירושלים" - חוזר ל"יעלה ויבוא" וממשיך כסדר.

אם כבר הזכיר את ה' ולא סיים "בונה ירושלים" - מסיים ברכת "בונה ברחמי ירושלים אמן" וקודם ברכת "הטוב והמטיב" שלאחריה אומר: "ברוך אתה ה' אלוקינו מלך העולם אשר נתן מועדים לעמו ישראל לששון ולשמחה את יום חג [הסוכות] הזה". אבל אם כבר התחיל ברכת "הטוב והמטיב", אפילו אם אמר תיבת "ברוך" בלבד - אינו אומר נוסח ה"ל אלא מסיים ברכת-המזון ואינו צריך לחזור ולברך²⁷⁹.

מצות שמחה

יז. שמחה איש וביתו < בכל ימי חול-המועד "חייב אדם להיות שמח וטוב לב, הוא ובניו ואשתו ובני ביתו וכל הנלוים אליו, ושמחה זו היא מצות-עשה מן התורה, שנאמר 'ושמחת בחגך אתה ובנך ובתך' וגו'²⁸⁰.

יח. אכילת פת < נכון לאכול פת בכל יום מימי חול-המועד, אך אין בזה חובה²⁸¹.

יט. אכילת בשר < יש נוהגים להקפיד לאכול בשר בכל יום מימי חול-המועד²⁸².

כ. שתיית רביעית יין < נוהגים לשתות כל יום מימי חול-המועד רביעית יין²⁸³.

כא. לבישת בגדי יום-טוב < חובה לכבד את ימי חול-המועד בבגדים נאים ונקיים, כמו בשבת²⁸⁴.

איסורי חול-המועד

כב. בחול-המועד ישנם דינים רבים בענין איסורי המלאכה שבו, ויש ללמוד את ההלכות הנוגעות לכך,

ויבוא" בברכת רצה בתפילות שמונה-עשרה של ערבית שחרית ומנחה²⁶⁵.

ט. שכח לומר "יעלה ויבוא" בתפילה:

אם נזכר לפני שאמר ה' בחתימת ברכת "המחזיר שכינתו לציון" - חוזר ל"יעלה ויבוא" וממשיך "ותחזינה" וכו'²⁶⁶.

אם כבר אמר ה' ולא סיים "המחזיר שכינתו לציון" - מסיים "המחזיר שכינתו לציון" ואומר "יעלה ויבוא" קודם שיתחיל ברכת "מודים"²⁶⁷.

אם כבר סיים ברכת "המחזיר שכינתו לציון" קודם שהתחיל ברכת "מודים" - אומר שם "יעלה ויבוא" ואחר-כך ממשיך ברכת "מודים"²⁶⁸.

אם כבר התחיל ברכת "מודים", אם לא סיים תפילתו (היינו לפני "יהיו לרצון" השני) - חוזר ל"רצה" ואומר "יעלה ויבוא" וממשיך משם עד לסיום התפילה²⁶⁹, ואם נזכר לאחר סיום תפילתו, והיינו שאמר כבר "יהיו לרצון" השני, אף שעדיין לא עקר רגליו - חוזר לראש התפילה²⁷⁰.

י. אם מסופק אם אמר "יעלה ויבוא" בתפילה;

אם נזכר קודם שסיים תפילתו - חוזר ל"רצה"²⁷¹,

ואם כבר סיים תפילתו - חוזר ומתפלל²⁷², וטוב להתנות שאם אמר "יעלה ויבוא" בראשונה אזי התפילה השנייה היא בתורת נדבה (ומכל מקום אין צריך לחדש בה דבר, כיון שמתפלל אותה מחמת הספק)²⁷³.

יא. יש שכתב, שכל זה הוא דוקא כשהתעורר הספק מיד לאחר התפילה, אבל אם היה בדעתו כשהתחיל תפילתו לומר "יעלה ויבוא" בתפילה ולאחר זמן מופלג לאחר התפילה הסתפק אם אמר "יעלה ויבוא" - אינו צריך לחזור²⁷⁴.

יב. שכח לומר "יעלה ויבוא" בשחרית ונזכר לאחר שהתפלל מוסף - אינו חוזר²⁷⁵.

יג. ש"ץ שטעה בחזרת הש"ץ ולא אמר "יעלה ויבוא", אם נזכר קודם שסיים התפילה - דינו כדין יחיד שטעה, כנ"ל. אכן, בתפילת שחרית, באם השלים התפילה - אינו חוזר, משום טורח הציבור, הואיל ותפילת מוסף לפניו ויזכיר בה קדושת היום²⁷⁶.

277. שו"ע אדה"ז סי' קח ס"ז. ע"ש פרטי דיני תפילת תשלומין, וה"ה בנדו"ד.

278. שו"ע אדה"ז סי' קפח ס"ו.

279. כל הני"ל לפי שו"ע אדה"ז סי' קפח ס"ט. וראה חול המועד כהלכתו פ"א ס"ז ובהערות שם. ויש"נ.

280. שו"ע אדה"ז סי' תקכט ס"ו.

281. ראה שו"ע אדה"ז סי' קפח ס"ו. וראה בהרחבה חול המועד כהלכתו פ"א ס"ט ובהערות שם. ויש"נ.

282. ראה שיחת כ"ק אדמו"ר ליל הושענא רבה תש"ג (תורת מנחם תש"ג ח"א ע' 192, ושם "מקפידים כו"כ"). ולהעיר משו"ע אדה"ז סי' תקכט ס"ז. ואכמ"ל. פרטים בזה ראה חול המועד כהלכתו פ"א ס"ה-ח ובהערות שם.

283. שו"ע אדה"ז סי' תקכט ס"ז. ושיעור רביעית הוזכר בתורה אור צט. ג. וראה שיחת כ"ק אדמו"ר ליל הושענא רבה תש"ג (תורת מנחם תש"ג ח"א ע' 192).

פרטים בחיוב זה ראה חול המועד כהלכתו פ"א ס"י-יב ובהערות שם.

284. מג"א סי' תקל סק"א. אבל ראה שער הציון שם סק"ד. וראה בהרחבה חול המועד כהלכתו פ"א ס"י"ט ובביאורים אות ב.

וראה תורת מנחם - רשימת היומן ע' קסב. אוצר מנהגי חב"ד אלול-תשרי ע' שכו, שכ"ק אדמו"ר הרי"צ וכ"ק אדמו"ר נהגו ללבוש בחול-המועד בגדי משי, כביים-טוב.

וראה גם מגזין בצילא דמהימנותא גל' ג ע' 16, שבאחת השנים בחול-המועד שאל כ"ק אדמו"ר את הצלם ר' לוי יצחק פרידין ע"ה מדוע אינו לבוש בבגדי יום-טוב.

265. שו"ע אדה"ז סי' תצ ס"ג.

266. כדין השוכח "יעלה ויבוא" בראש-חודש (שו"ע אדה"ז שם) - ראה שו"ע סי' תכב ס"א. דרך החיים פל"ג סע"ט.

267. ראה מאמר מרדכי שם סק"ד-ה. שלמי חגיגה ע' עד. שערי תשובה שם סק"ד. שו"ת אגרות משה ח"ד סי' צג, והיינו משום דהוי כמי שסיים הברכה. ודלא כמשנ"ב בביאור הלכה סי' קיד ד"ה בלא חתימה וס"י תכב סק"ה שכותב שבכה"ג יסיים "למדני חוקך" ויחזור לרצה. וכ"כ בשו"ע הקצר פל"א ס"י ובהע" 29 לפי שו"ע אדה"ז סי' רצד ס"ז. ע"ש. ואכמ"ל. 268. שו"ע שם. משנ"ב סי' תצ סק"ב. כף החיים שם סק"ב.

269. שו"ע סי' תכב שם ומשנ"ב שם סק"ז. משנ"ב סי' תצ סק"ג במוסגר. דרך החיים שם.

270. פשוט, וכ"כ בבתיבות התפילה פ"ד סי' לפי המובא להלן.

271. משנ"ב סי' תכב שם סק"ט. דרך החיים שם.

272. שירי נכנסת הגדולה הגבי' סי' תכב. כף החיים שם סק"ח. נתיב החיים על דרך החיים שם אות טו. וראה עוד בהמצויין בשו"ע הקצר שם הע' 31. ואכמ"ל.

273. משנ"ב שם. וע"ע בבתיבות התפילה פ"ה ס"ה ובהערות שם.

274. שו"ע אדה"ז סי' קכו ס"ג.

275. שו"ע אדה"ז שם.

שיש בזה ריבוי פרטי דינים²⁸⁵, ובכל שאלה יש לפנות לרב מורה-הוראה הבקי בדינים אלו.

החלפת ההדסים והערבות

כג. במשך ימי חול-המועד מחליפים את ההדסים והערבות כולם או חלק מהם, אבל אין לוקחים כל יום ערבה חדשה²⁸⁶.

”מבצע לולב”

כד. במהלך היום יוצאים לזכות יהודים בנטילת לולב, וראה בזה בהרחבה לעיל פ”י. וש”נ.

הוספה בלימוד התורה

כה. בחג הסוכות בכלל, ”זמן שמחתנו”, צריכים להוסיף בלימוד התורה ביתר שאת וביתר עוז ובפרט פנימיות התורה באופן של הבנה והשגה בחכמה בינה דעת בתורת חסידות חב”ד²⁸⁷.

כו. בימי חול-המועד, שבהם אין את הטעמים לפטור מלימוד התורה, הן מצד ההגבלות דמצוות עונג שבת ויום-טוב והן מצד אי ההתעסקות בפרנסה, יש על כל אחד את הציווי המלא ”לעסוק בתורה יומם ולילה ממש”, ומצד זה יש להוסיף בלימוד התורה בימים אלו²⁸⁸.

כינוסי תורה

כז. בהתאם להוראת כ”ק אדמו”ר בדבר עריכת כינוסי תורה בקשר עם המועדים ובפרט באסרו-חג, נוהגים לערוך כינוסי תורה גם בימי חול-המועד וכ”ק אדמו”ר עודד זאת²⁸⁹.

כינוסים לילדים

כח. בבית מדרשו של כ”ק אדמו”ר נהגו לעשות כינוס לילדי צבאות ה’ במהלך חול-המועד סוכות, וכ”ק אדמו”ר היה אומר בפניהם שיחה²⁹⁰.

שמחת בית-השואבה

כט. מדי ערב משתתפים בשמחת בית-השואבה, וראה הפרטים בזה לעיל פ”ט. וש”נ.

”שנת הקהל”

ל. כ”ק אדמו”ר עורר אשר במשך חג-הסוכות ב”שנת הקהל” במיוחד, יש להקהיל את בני ישראל, אנשים נשים וטף - כולל גם טף ברוחניות, ולעוררם ליראת-שמים²⁹¹.

285. נתבאר בשו”ע סי’ תקל ואילך. דינים אלו פורטו בהרחבה בספר ”חול המועד כהלכתו”, להנה”ח הרב יקותיאל פרקש שליט”א.

286. ספר המנהגים ע’ 67.

287. שיחת כ”ק אדמו”ר לילות חג-הסוכות תנש”א (קובץ מעייני הישועה - תורת מנחם תנש”א ח”א ע’ 107).

288. שיחת כ”ק אדמו”ר ש”פ צו תשל”א (לקוטי שיחות ח”ו ע’ 266).

289. ראה המובא בהתקשרות גל תקעב. וש”נ.

290. אוצר מנהגי חב”ד אלול-תשרי ע’ שכה.

291. לפי לקוטי שיחות ח”ט ע’ 370.

יב.

שבת חול-המועד

”שנים מקרא ואחד תרגום”

א. בשבת חול-המועד אין אומרים ”שנים מקרא ואחד תרגום”²⁹².

הדלקת הנרות

ב. יש להשתדל לכתחילה להדליק את הנרות בסוכה, ובאם הדבר לא אפשרי - ראה לעיל בהרחבה פ”ד סי”ח ואילך.

ג. ברכת הדלקת-הנרות, כבכל שבת: ”להדליק נר של שבת קודש”.

מנחה לערב שבת

ד. לפני תפילת מנחה אין אומרים ”הודו”, אלא מתחילים ב”פתח אליהו”²⁹³.

קבלת שבת ותפלת ערבית

ה. מתחילים ב”מזמור לדוד”.

ו. בקטע ”בואי בשלום” אומרים ”גם בשמחה ובצהלה”.

ז. מתפללים שמונה-עשרה של שבת בתוספת ”יעלה ויבוא”, וראה לעיל פ”א סי” דין השוכח.

סעודת ליל שבת

ח. בסעודת ליל שבת, אומרים ”שלום עליכם”, ”אשת חיל”, ”מזמור לדוד ה’ רועי”, ”דא היא סעודתא” [”אתקנינו”] בלחש, ולאחר מכן ממשיך בקול מ”יום השישי”²⁹⁴. לאחר ברכת ”בורא פרי הגפן” מברך ”לישב בסוכה”.

ט. המסובים (מלבד המקדש) מברכים ”לישב בסוכה” אחר ”המוציא”²⁹⁵.

י. יש הנוהגים לטבול את פרוסת ”המוציא” בדבש (ומכל מקום מניחים גם מלח על השולחן)²⁹⁶, ויש שאינם טובלים בדבש אלא במלח, כרגיל²⁹⁸.

292. ראה לקוטי שיחות ח”ו ע’ 109 הע’ 7. וע”ע בהמצוין בקובץ חידושי תורה אנ”ש כפר חב”ד, י”א ניסן תשע”ה, ע’ 56 ואילך. ודלא כהנהגים לקרוא שמ”ח גם בשבת זו.

293. שער הכולל פי”ו ס”ב. ספר המנהגים ע’ 25.

294. ספר המנהגים ע’ 38, וזוהי משנה אחרונה אך ברשימת היומן ע’ קסג וע’ קעג שאין אומרים כלל, ושם שכן נהגו כ”ק אדמו”ר מהר”ש וכ”ק אדמו”ר הרשב”ב, היו זמנים שאמרו (כ”ק אדמו”ר מצייני שם שאינו יודע אם בשבת חול-המועד או ביום-טוב או בשניהם) אבל זה אינו שייך לאחרים.

295. הלכות ומנהגי חב”ד ע’ 63. לוח יומי הלכה למעשה שם ע’ כט.

296. ראה שו”ע אדה”ו סי’ קסז ס”ח בדבר המנהג להניח מלח על השולחן. אבל ראה אוצר מנהגי חב”ד אלול-תשרי סו”ע עה ממשעות ספר השיחות תרצ”ט ע’ 304.

297. לפי מאמרי אדה”ו הקצרים ע’ תנד ש”אכילת הדבש עם ’המוציא’ - מראש-השנה עד אחר הושענא רבה”. ובלקוטי שיחות ח”ד ע’ 372 הסתפק האם הכוונה במאמר אדה”ו הנ”ל, הוא רק לסעודת דשבת ויו”ט, ערב יום-הכיפורים ומוציא יום-הכיפורים או גם לימות החול. אבל שבת פשיטא ליה שטובל בדבש. אבל ראה בהערה הבאה.

298. שכן ברשימות היום יום חלק שני (תורת מנחם - רשימת היומן ע’ תעד), כשפירט כ”ק אדמו”ר את הימים בהם טובלים בדבש לא הזכיר אף יום בין מוצאי יום-הכיפורים לסוכות. ובספר המנהגים ע’ 67 אף הוסיף בכת”ק (ראה ימי בראשית ע’ 258): ”חול-המועד (וגם בשבת חול-המועד בכלל) - היכי תיתא”. משמע שלשבת אין מעלה מיוחדת על שאר ימים לענין זה, ולמעשה, לפי המובא בספר המנהגים אין טובלים בדבש אלא בימים מסוימים ולא בכל שבת שבין ראש-השנה להושענא-רבה. וע”ע אוצר מנהגי חב”ד אלול-תשרי ע’ עז.

בירורי מנהגים מועדים ע’ 125 ואילך. וש”נ.

עוד בדיני הקידוש וברכת "לישב בסוכה" - ראה לעיל פ"ה סט"ו ואילך.

שמחת בית-השואבה

יא. לענין שמחת בית השואבה בשבת - ראה לעיל פ"ט ס"ג.

תפילת שחרית

יב. אין נטילת לולב בשבת.

יג. מתפללים תפילת שחרית של שבת בתוספת "יעלה ויבוא". וראה לעיל פ"ב ס"י דין השוכח.

יד. לאחר חזרת הש"ץ אומרים הלל שלם.

טו. בשבת אין מקיפים את התיבה וגם אין אומרים "הושענות"²⁹⁹.

קריאת-התורה

טז. פותחים את הארון ומוציאים שני ספרי-תורה, את הספר הראשון נותנים לשליח-הציבור שיוליכו לבימת-הקריאה, ואת הספר השני נוטל הפותח את הארון בעצמו ומוליכו אחרי השליח-ציבור אל בימת-הקריאה³⁰⁰.

דיני הוצאת שני ספרי-תורה - ראה בהרחבה לעיל פ"ו סמ"ג ואילך.

יז. בספר-התורה הראשון קוראים לשבעה קרואים בפרשת תשא: "ראה אתה אומר אלי" (שמות לג, יב-כג. לד, א-כו).

יח. לאחר הקריאה, בסיום עליית 'שביעי', מניחים את ספר-התורה השני על בימת הקריאה ליד³⁰¹ ספר-התורה הראשון, אומרים חצי-קדיש, ולאחר מכן מגביהים וגוללים את ספר-התורה הראשון³⁰².

יט. לאחר סיום³⁰³ גלילת ספר-התורה הראשון פותחים את ספר-התורה השני וקוראים בו למפטיר בפרשת פנחס בקרבן השייך לאותו היום, ולאחר מכן מגביהים וגוללים אותו כרגיל³⁰⁴.

כ. במקום שיש רק ספר-תורה אחד, יאמרו חצי-קדיש מיד לאחר סיום עליית 'שביעי' ורק לאחר מכן יגללו את ספר-התורה למפטיר ולאחר קריאת המפטיר מגביהים וגוללים אותו כרגיל³⁰⁵.

כא. לאחר מכן קוראים להפטרות היום: "והיה ביום ההוא" (יחזקאל לח, יח-כג. לט, א-טז).

כב. על-פי קבלה, יש לומר את האות ד' שבתיות "והתגדלתי והתקדשתי" שבהפטרות שבת חול-המועד סוכות, לא בניקוד 'פתח' אלא בניקוד 'חיריק'³⁰⁶.

כג. בברכת ההפטרות חותם "מקדש השבת ישראל והזמנים", אבל אין מזכירין "חג הסוכות" בתוך הברכה³⁰⁷.

קהלת

כד. אין נוהגים לקרות מגילת קהלת בציבור בשבת חול-המועד סוכות, גם לא מתוך חומש³⁰⁸.

תפלת מוסף

כה. מתפללים תפלת מוסף של שלוש רגלים עם ההוספות לשבת.

סעודת יום השבת

כו. בסעודת יום השבת, אומרים כל סדר קידוש של שבת: "מזמור לדוד", "אתקינו", "ושמרו", "אם תשיב", "דא היא סעודתא", "זכור", "על כן" - בלחש, ואחר כך אומרים "אתקינו" דיום-טוב ו"אלה מועדי" בקול³⁰⁹. לאחר ברכת "בורא פרי הגפן" מברך "לישב בסוכה". וראה פרטים נוספים בסעודה לעיל ס"ח לענין סעודת ליל שבת.

תפלת מנחה

כז. מתפללים תפלת מנחה של שבת, וקוראים בתורה בפרשת "וזאת הברכה", תפילת שמונה עשרה של שבת בתוספת "יעלה ויבוא".

תפלת ערבית

כח. אומרים "אתה חוננתנו", ואין אומרים "ויהי נועם" ו"ואתה קדוש".

הבדלה

כט. ראה מה שכתבנו בזה במוצאי יום-טוב - לעיל פ"ו סס"א ואילך.

"ויתן לך"

ל. במוצאי-שבת חול-המועד אומרים "ויתן לך" בלחש³¹⁰.

299. כדלעיל בפנים פ"ו ס"מ ואילך.

בשנת תשכ"ז חל יום א' דחול-המועד בשבת, ואמר כ"ק אדמו"ר שאמנם אין אומרים הושענות בשבת אך העניינים ברוחניות נפעלים, ולכן ינגנו את הניגון "אום אני חומה" - שעל התיבות מסדר הושענות של יום זה (שיחת יום ב' דחג-הסוכות תשכ"ז - תורת מנחם חמ"ח ע' 100).

300. כך נוהגים בבית-חינו ובהגילות אנ"ש. וראה שערי אפרים שער י ס"ו.

301. בשו"ת משנה הלכות חי"ג ס"י כב כתב שצריך להניחו משמאל לספר-התורה הראשון, כדי שיהיה קרוב יותר לבעל-הקריאה ולא ייראה כמעביר על המצוות. ע"ש. ו"א שכך היה המנהג בבית-חינו. אבל ראה התקשרות גל' תקיז ע' 13 הע' 7.

302. ואם שכחו ואמרו חצי-קדיש לפני הנחת ספר-התורה השני - אין זה מעכב ולא צריכים לומר שוב קדיש לאחר קריאת המפטיר (ראה פסקי תשובות ס"י קמז סק"י ובהע' 37 שם).

303. ראה שו"ע ס"י קמז ס"ח ובמג"ב סק"ה. וכ"ה בשערי אפרים שער י ס"יב.

304. ראה שו"ע ס"י קמז ס"ח ובמג"ב א"ש שם סק"יב. האוחז את ספר-התורה הראשון אינו צריך לעמוד להגבהת ספר-התורה השני - שו"ת קנין תורה ח"ה ס"י טז. התקשרות גל' א"ע ע' 8 הע' 10.

305. א"א בוטשאטש שם. אלף המגן ס"י תקפד סק"ה.

306. ספר השיחות תש"ד ע' 24.

307. שו"ע ארה"ז ס"י תצ סט"ז. ספר המנהגים ע' 68. ושם בהערה מציין שהוא ע"פ הגהת כ"ק אדמו"ר הרשב"ש שנדפס בתורה אור (ברוקלין תש"א) ע' רלב - ולא היתה לנגד עיני בעל המחבר ספר 'שער הכולל' ולכן כתב אחרת. וראה גם קובץ יגדיל תורה (כולל צמח צדק) גל' ה ע' 42. אוצר מנהגי חב"ד אלול-תשרי ע' שכה.

308. על פי ר"ד כ"ק אדמו"ר מסעודות: שביעי של פסח תשכ"ט (המלך במסיבו ח"א ע' רצו). שביעי של פסח תשל" (תורת מנחם ח"ס ע' 105). וראה מענה כ"ק אדמו"ר להרב אוריאל צימר ע"ה בענין קריאת המגילות - התקשרות גל' תסג ע' 10.

309. על-פי ספר המנהגים ע' 57 הערה 8. לוח כולל חב"ד. וראה גם הלכות ומנהגי חב"ד ע' 84.

310. היום יום י"ז תשרי.

יש לכם שאלות
בהלכות חגי תשרי?

תשרי כהלכה!

www.gmpdesign.com

דואר אלקטרוני
בשליחת שאלה
למוקד:
halacha144@gmail.com

הודעות SMS
בשליחת הודעה
למספר המוקד:
055-7000144

מענה טלפוני
בחיג
למספר המוקד:
055-7000144

אפליקציה
הורידו עכשיו בחנות
האפליקציות:
מוקד הלכה חבי"ד

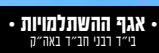

מענה הלכתי מרבי קהילת איש
ש"י רבני חבי"ד באה"ק

מוקד הלכה זמין לשאלותיכם
במגוון דרכי התקשרות:

**ועידת
ההלכה
המרכזית** The Central
Halacha
Conference
תשפ"ג • 2022

ט' מר-חשוון ה'תשפ"ג // שנת הקהל